

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Проблеми та досягнення законодавчих реформ в Україні

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

25 травня 2016 р.

Проблеми та досягнення законодавчих реформ в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Тернопіль, 2016.- 86 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ПРАВА У ВСТАНОВЛЕННІ
УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА**

Станько Ірина Ярославівна

здобувач Національної академії внутрішніх справ

Справедливість являється важливою ознакою демократичності суспільства, ключовим елементом в забезпеченні функціонування правової системи. Вона потребує втілення як в законодавчих актах, так і в актах органів правозастосування.

Законодавство намагається створювати правові норми для справедливого вирішення суспільних проблем, проте це не виключає можливості прийняття нелогічних, необдуманих та несправедливих законодавчих норм. В такому випадку судам належить роль пошуку справедливості при вирішенні спору, що неможливий без усвідомлення значення принципів права, які допомагають перенести ідею справедливості на конкретний рівень правовідносин. Як слушно зауважує професор С. Погребняк, суд конкретизує вимоги справедливості, закріплені в правовій нормі, щодо окремих правовідносин або корегує ті правовідносини, учасники яких відхиляються від нормативно встановлених стандартів справедливості [1, 63].

Втілення справедливості в діяльності судових інстанцій України є однозначно складним, що зумовлено специфікою самої правової системи держави. Надмірна увага до дотримання будь-яких законодавчих норм при винесенні судового рішення, акцентує більшу увагу на важливості судам слідувати положенню закону, ніж встановленню справедливості.

Правова система України глибоко вкоренила в собі засади нормативізму, що безумовно виражаються і на судовій гілці влади. Суддя чітко інтерпретує, переносячи положення норм закону до конкретної ситуації, шляхом суддівського тлумачення, не залежно від того чи вона здатна справедливо врегулювати проблему чи ні. Відсутність консенсусу як запоруки пошуку справедливості перетворює суддівські рішення в механічне застосування закону. Відомий дослідник права Р. Циппеліус

вважав, що лише рішення, щодо правильності яких існує консенсус можуть розраховувати на беззаперечне сприйняття суспільством [2, 32]. Для порівняння, в англосаксонській судовій системі судді часто шукають консенсус заради справедливості і сприйняття їх рішень суспільством. Про них кажуть, що вони шукають опору, обґрунтування своїх рішень у "common sense", здоровому глузді, а відтак – у консенсусі суспільства щодо цінностей [2, с. 32].

Завдання правосуддя полягає у встановленні справедливості по кожній справі, при цьому закон повинен відкладатися в сторону, якщо при його застосуванні не буде досягнуто справедливості. Суддя не повинен вирішувати судові спори під кальку, пристосовуючи механічно закон до конкретної ситуації. "Натомість він повинен без вагань визнати закон недійсним щодо встановленого факту в разі порушення застосованою ним нормою засад правди, справедливості та істини", - слушно зазначив український правник А. Бернюков [3, с. 190].

В процесі правозастосування, здійснюючи правосуддя головна роль належить судді. Важливого значення набуває не лише його професійні якості, а також його ставлення до справедливості, як суспільного блага. З цього приводу досить обґрунтовано висловився Е. Мурадьян вказавши, що "... справедливість – якість людини, наявність якої – необхідна компонента людини – судді. Якщо суддя в усьому справляється зі службовими обов'язками, але має один-єдиний недолік (Бог не наділив його почуття справедливості), жодні службові успіхи не перетворять його на Справжнього суддю. Справедливість – якість стрижнева" [3, с. 198].

Ідея справедливості в правозастосовчій діяльності неможлива без розуміння ролі принципів права. Саме тому суддя, який при здійсненні правосуддя ігнорує принципи права, піддається звинуваченню у «сліпоті до соціальних цінностей, «автоматизмі» або недостатній обґрунтованості рішень» [4, с. 206], оскільки суддя повинен сприяти приведенню правопорядку у відповідність справедливості, а його рішення повинні бути перш за все справедливими, а вже потім законними.

Принципи права дають судді можливість втілювати ідею справедливості в правозастосовному акті, оцінивши норму закону з позиції її відповідності праву. Проте норма, яка пропонується законодавцем, як єдиний можливий варіант розв'язання проблеми, що змістовно не містить ідей права, суддею не повинна застосовуватися

взагалі. Натомість важливо імплементувати ті засадничі правові ідеї, які безпосередньо витікають з суспільного життя і містяться в правових принципах.

Варто констатувати, що в реаліях сьогодення, українські суди не часто вдаються до використання принципів права в своїй роботі. Принципи права розглядаються судовою гілкою влади швидше як абстрактне явище, яким важко оперувати і застосовувати на практиці. Тому можна погодитися з тією думкою, що суди країн колишнього СРСР не привчені застосовувати принципи права, і навіть вірно вирішуючи спори, вони майже ніколи не роблять посилань на той чи інший принцип [5, с. 5].

Аналізуючи стан судової практики з позиції низького рівня використання принципів права судами загальної юрисдикції, можна виділити наступні причини:

1. *Суто формальне застосування судами принципів права.* Суто формальне застосування судами принципів права. В текстах рішень проводиться посилання на норми-принципи, що закріплені в Конституції України та кодексах. До найбільш поширених норм-принципів, які зустрічаються в судових рішеннях використовують ч. 1 ст. 8 Конституції України "в Україні визнається і діє принцип верховенства права"; ч. 1 ст. 129 Конституції України "судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону" [9]; ч.2 ст. 19 Конституції України "органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України"; ч.1. ст. 9 Кодексу адміністративного судочинства "суд при вирішенні справи керується принципом законності, відповідно до якого суд вирішує справи відповідно до Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України" [8] та ін.

Використання вищезазначених норм-принципів при винесенні судових рішень вирішального значення не становить. Панує думка, що в судовій системі варто використовувати саме норми-принципи, а особливо прийнято без будь-яких застережень посилатися на частину другу ст. 19 Конституції України [10, с.51].

Декларативність принципів права в судових рішеннях хоч і виражає тенденцію пошуку ідеї справедливості у справі, проте чинить загалом

негативний вплив на систему судочинства в цілому. Використання у судових актах посилань на загальні принципи права повинно надавати більшій вірогідності максимально правильного вирішення спору. Важливим моментом у цьому є не лише текстуальне посилання на правові принципи, а й належне їх суддівське тлумачення.

В судовій практиці України можна знайти значну кількість актів судів загальної юрисдикції, де принципи права використовуються лише як норми-принципи і здебільшого виражають шаблонний характер судових рішень. Для прикладу, одне із найпоширеніших норм-принципів, які вживаються в текстах судових рішень – "відповідно до п. 6 ч. 1 статті 3 Цивільного кодексу України визначено, що загальними засадами цивільного законодавства є, зокрема, справедливість, добросовісність та розумність" (рішення господарського суду м. Києва від 11.09.15 у справі № 910/18225/15; рішення господарського суду Львівської області від 07.09.2015 у справі № 914/2373/15 та ін.). В таких випадках застосування норм-принципів змістовно не наповнюють судові рішення якісними характеристиками. Це слідування принципу законності, і не завжди ідеям права.

Водночас, все більше можна віднайти судових актів, де міститься власна суддівська думка і певне тлумачення принципів права. Цікавою на наш погляд, є бачення справедливості крізь призму правосвідомості української Феміди. Відтак, зазначено, "...справедливість - одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню" (рішення господарського суду Житомирської області від 22.02.2011 у справі № 4/1597).

Цікавим є своєрідне суддівське тлумачення принципу верховенства права, що трактується як "... панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо,

які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України" (рішення господарського суду Житомирської області від 22.02.2011 у справі № 4/1597).

2. *Суди загальної юрисдикції переважно самостійно не розкривають принципи права, орієнтуючись на судову практику Конституційного Суду України, Європейського Суду з прав людини.* Відтак, в рішення апеляційного суду Чернівецького області від 03.09.2015 у справі № 1040/2015 щодо визнання незаконним та скасування рішення сільської ради про видачу Державного акту на право власності на земельну ділянку, судом застосовано принцип пропорційності, що втілений в ст. 1 Першого протоколу Конвенції, рішення Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ) у справі "Стретч проти Сполученого Королівства" від 24 червня 2003 року. "...згідно висновків ЄСПЛ в зазначеній справі «наявність порушень з боку органу публічної влади при укладенні договору щодо майна не може бути підставою для позбавлення цього майна іншої особи, яка жодних порушень не вчинила». Оскільки особу позбавили права на його майно лише з тих підстав, що порушення були вчинені з боку публічного органу, а не громадянина, в такому випадку мало місце "непропорційне втручання у право заявника на мирне володіння своїм майном та, відповідно, відбулось порушення статті 1 Першого протоколу Конвенції".

3. *Використання загальними судами принципів права як зв'язкового елементу, що пристосовує законодавчу норму до конкретного випадку.* При цьому не проводиться суддівська оцінка самого правового принципу, з'ясування правової природи та його значення для правильного вирішення справи. Суддівське тлумачення та застосування правових норм завжди має здійснюватися через призму принципів права. Лише в такому випадку "смісл норми буде реалізований з глибоким розумінням його сутності, а не формально й поверхнево. Тлумачення і застосування конкретних норм окремо від принципів права представляє собою юридичну помилку" [6, с. 107]. Сліпе слідування букві закону вбачає загрозу не менш важливим цінностям і принципам правової системи,

особливо її несуперечливості й внутрішньої цілісності, - вважає А. Верещагін [7, с. 43].

Недостатнє використання принципів права в практиці правозастосування сприяє неефективній та неповній реалізації права, наслідком чого є дотримання лише нормативних положень законів, домінування верховенства закону, недостатній захист прав та свобод людини. На жаль, часто принципи права отримують місце в правозастосовному акті вже тоді, коли закон не в змозі вирішити проблему, резюмуючи, що існують прогалини в законодавстві.

Підсумовуючи, вважаємо, що врахування принципів права в процесі правозастосування забезпечує максимальне втілення правових ідей. А тому важливо проводити оцінку позитивного права на відповідність принципам права при вирішенні кожної конкретної справи, яку повинен здійснювати не лише суд конституційної юрисдикції, а й загальні суди.

Література:

1. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістова характеристика): монографія / С.П. Погребняк. – Х.: Право, 2008. – 240 с.
2. Циппеліус Р. Юридична методологія. Переклад, адаптація, приклади з права України і список термінів. – Роман Корнута. – К.: Видавництво "Реферат", 2004. – 176 с.
3. Правосуддя: філософське та теоретичне осмислення: колективна монографія / А. М. Бернюков, В. С. Бігун, Ю. П. Лобода, Б. В. Малишев, С. П. Погребняк, С. П. Рабінович, В. С. Смородинський, О. В. Стівба / (Відп. ред. В. С. Бігун). — К., 2009. — 316 с. (Бібліотека Міжнародного часопису «Проблеми філософії права»).
4. Харт Г.Л.А. Понятіе права. / Г.Л.А. Харт; пер. с англ.; под общ. ред. Е.В. Афонасіна и С.В. Моисеева. – СПб.: Изд-во С.-Петербур.ун-та, 2007. – 302 с.
5. Дедов Д. И. Юридический метод / Д. И. Дедов. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 160 с.
6. Бородянский В.И. Гносеологический аспект исследования механизма взаимодействия принципов и норм гражданского права / В.И. Бородянский // Государство и право. – 2002. – № 5. – С. 108-110.

7. Верещагин А.Н. Судебное правотворчество в России. Сравнительно-правовые аспекты / А.Н. Верещагин. – М.: Международн. отношения, 2004. – 344 с.
8. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст.446. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
9. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
10. Методологія тлумачення нормативно-правових актів України / Відп. ред. В. Г. Ротань. – К.: Юрид. книга; Севастополь; Ін-т юрид. дослід., 2008. – 848 с.

ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фтоян Ані Меружанівна

студентка магістратури юридичного факультету, Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України

Для ефективного функціонування механізму правового регулювання важливе значення має якісна нормотворча діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, що передбачає і використання однозначної юридичної термінології. Саме тому актуальним є дослідження специфіки термінології нормотворчої діяльності та правил її використання.

Юридичну термінологію науковці визначають як сукупність термінів, яка виражає систему правових понять і призначена забезпечувати потреби спілкування у сфері юридичної науки і практики [1, 516].

За функціональною поширеністю юридичні терміни поділяються на загальноживані (територія, ділянка, документ тощо), спеціально-юридичні, що відбивають специфіку правових явищ та використовуються юриспруденцією (позов, дієздатність, законність, юридична відповідальність, нормативно-правовий акт тощо), та спеціально-технічні, які походять з інших (неюридичних) наук (рентген, аудіовізуальний твір,

провайдер та ін.). До загальноновживаних термінів належать слова (словосполучення), які увійшли до сфери права із літературної мови та в результаті семантизації набули чітких меж та суто правового забарвлення. Загальноновживані слова, які не змінюють свого значення у сфері права, а вживаються у тому ж значенні, що й у побуті, не належать до юридичних термінів [2, 162].

Нормотворча техніка передбачає вимоги щодо єдності, однаковості вживання термінології (один термін повинен послідовно застосовуватися на позначення одного й того самого поняття; для позначення одних і тих самих понять неприпустимо використовувати синоніми). Термінологія законодавства має бути стабільною: неприпустимо без достатніх підстав відмовлятися від усталених термінів, а зміна їх значення має бути завжди обґрунтованою.

Крім того, нормотворча техніка покликана забезпечувати простоту, зрозумілість і чіткість термінології. Головним засобом забезпечення цієї вимоги є визначення термінів у нормах-дефініціях або описових гіпотезах, диспозиціях та санкціях. Нормативні дефініції усувають неясність нормативно-правових актів, сприяють їх одноманітному застосуванню, зменшують можливість різного тлумачення в процесі реалізації права.

Таким чином, надзвичайно важливо до кожного нормативно-правового акту включати норми дефініції та узгоджувати їх із нормами дефініціями, які містяться в інших нормативно-правових актах, з метою забезпечення однакового підходу до правових термінів у всіх галузях права і недопущення правових колізій у визначенні основних юридичних категорій.

Дієвим засобом удосконалення юридичної термінології вбачається прийняття Закону України «Про нормативно-правові акти», в якому доцільно передбачити формулювання універсальних юридичних термінів, які найчастіше використовуються в процесі нормотворчої діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Література:

1. Адміністративне право України : словник термінів / за заг. ред. Т.О. Коломоець, В.К. Колпакова ; Держ. вищ. навч. закл. «Запорізь. нац. ун-т». – К. : Ін Юре, 2014. – 520 с.

2. Любченко М.І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / М.І. Любченко; Національний університет «Юридична Академія України імені Ярослава Мудрого». – Харків, 2012. – 185 с.

Науковий керівник: Ганзенко Олександр Олександрович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри історії і теорії держави та права, Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Міжнародне право**

ПРАВОВИЙ СТАТУС МВФ

Аббасов Ельмір Гасанзаде

студент юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Жукорська Ярина Михайлівна

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародного права та європейської інтеграції юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Правовий статус міжнародних організацій визначають їхні права та обов'язки, компетенція, цілі та сфера діяльності, межі відповідальності тощо.

Міжнародна організація – це організаційна форма співробітництва держав у різних сферах суспільної діяльності [1, 452]. У даному випадку йде мова про МВФ як про міжурядову організацію спеціальної компетенції, що створена для координації та співробітництва держав у фінансовій сфері.

Укладений державами багатосторонній міжнародний договір є установчим документом (статутом, положенням тощо) цієї організації та визначає її права та обов'язки. Крім того, МВФ має свій порядок набуття та припинення членства, що свідчить про їхній відокремлений офіційний статус як суб'єкта міжнародного права.

Хоча МВФ є спеціалізованою установою ООН, проте при прийнятті рішень він володіє повною автономією.

Питання міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій вперше було розглянуто і певним чином відображено у консультативному висновку міжнародного суду ООН від 11 квітня 1949 року «Про відшкодування збитків, понесених на службі ООН». В ньому йдеться про міжнародну правосуб'єктність ООН, де зазначено, що зважаючи на наявність важливих політичних задач, прав та обов'язків, відмінних від прав та обов'язків її членів, права пред'являти претензії, ООН є суб'єктом

міжнародного права, хоча і відмінним від правового статусу держав, і може здійснювати вплив на міжнародному рівні [2, 9].

Загалом права й обов'язки міжнародних організацій можуть бути поділені на дві групи: 1) міжнародні права й обов'язки, закріплені в установчих документах; 2) міжнародні права й обов'язки, набуті на основі міжнародних договорів, укладених міждержавною організацією [3, 40].

Про наявність міжнародної правосуб'єктності у міжнародних організаціях свідчить наділення їх міжнародними правами та обов'язками:

- укладати договори з державами та іншими міжнародними організаціями;
- нести міжнародну відповідальність;
- звертатись до держав та інших міжнародних організацій із вимогою відшкодування заподіяної шкоди;
- обмінюватись офіційними представництвами з державами;
- наділяти своїх посадових осіб привілеями та імунітетами тощо [4, 171].

Установчі акти міждержавних фінансових організацій передбачають право останніх укладати міжнародні договори, в тому числі й угоди з іншими міжнародними організаціями про співпрацю.

Подібну норму закріплює і статут МВФ, зокрема ст. 10 «...Фонд співпрацює з будь-якими міжнародними організаціями загального характеру і з міжнародними громадськими організаціями, що мають спеціалізовані функції в суміжних областях».

Так, згідно ст. 2 розділу 3 Конвенції ООН про привілеї та імунітети спеціалізованих установ від 21.11.1947 р. спеціалізовані установи мають статус юридичної особи. Вони мають правоздатність:

- а) укладати контракти
- б) набувати нерухоме та рухоме майно і розпоряджатись таким.
- с) порушувати судові переслідування.

Ці ж норми відображені й у розділі 2, ст. IX Статуту МВФ.

Статут ООН у ст. 57 згадує про відповідальність спеціалізованих установ ООН. Визнаючи міжнародну правосуб'єктність МВФ, варто зазначити, що питання її відповідальності є недостатньо визначеним у міжнародному праві. На сьогодні існують лише Статті щодо відповідальності міжнародних організацій 2011 року, які не мають імперативного характеру та не набули статусу конвенції.

Стосовно постійних офіційних представництв при міжнародних організаціях, то їх правовий статус визначено Віденською конвенцією про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 року, яка хоча і не набула чинності, але містить багато норм, визнаних в якості міжнародно-правових значною кількістю держав. Спеціалізовані установи укладають угоди з державами про штаб-квартиру. А укладення договору, як вже зазначалося вище, вже є автоматичним визнанням міжнародної організації суб'єктом міжнародного права [5, 283].

Проявом міжнародної правосуб'єктності міждержавних фінансових організацій розвитку є і те, що ці організації і їх посадові особи володіють привілеями й імунітетом. Імунітети міжнародних організацій відрізняються від імунітету держав, тим, що: перший виникає на основі міжнародного договору, другий – з моменту виникнення держави; імунітет міжнародної організації носить функціональний характер [3, 42].

Так, МВФ володіє судовим імунітетом, його майно та активи, незалежно від їх місцезнаходження та їх власника, користуються імунітетом від усіх форм судового переслідування, за винятком тих випадків, коли Фонд прямо відмовляється від свого імунітету з метою здійснення певного розслідування або відповідно до умов певного контракту.

Відповідні норми закріплені у ст. 9 Статуту МВФ. Крім судового імунітету, ці організації та їх активи: 1) наділені податковим імунітетом; 2) позбавлені від будь-якого роду обмежень, регулювання, контролю та мораторіїв; 3) не можуть бути піддані обшуку, реквізиції, конфіскації, експропріації або будь-якій іншій формі арешту за рішенням виконавчих чи законодавчих органів. Усі посадові особи МВФ користуються імунітетом від юрисдикції; не будучи громадянами країни перебування, користуються такою ж імунітетом від імміграційних обмежень, від вимог реєстрації іноземців, державної військової обов'язок і такими ж пільгами щодо валютних обмежень, які надаються державами-членами представникам, посадовим особам і службовцям інших держав-членів відповідного рангу; мають такий же статус щодо переміщень, який надається державами-членами представникам, посадовим особам і службовцям інших держав-членів відповідного рангу.

Наявність власних умов членства також характеризує правовий статус міжнародної організації. МВФ зазначає в статуті, що інші держави мають право на вступ до МВФ в час і на умовах, визначених ним. У той же час остаточне рішення щодо прийняття членства здійснюється шляхом голосування на засіданні Ради керуючих. З огляду на це МВФ хоч і дає змогу усім заінтересованим особам приєднатись до Фонду, проте вимагає згоди інших членів, що відносить його до напіввідкритих організацій.

Наразі досить дискусійним питанням стосовно правового статусу МВФ є ознака наднаціональності, яка може бути властива міжнародним організаціям. Найбільш жорстким регулюючим впливом на фінансову політику країн володів МВФ з моменту прийняття Статуту, коли країни обмежувались у праві визначати рівень конвертованості їх валюти, проводити девальвацію чи ревальвацію, обмінні курси встановлював виключно МВФ.

Після внесення змін в 70-х рр. до статті IV Статуту МВФ елементи наднаціональності в МВФ придбали більш м'яку форму. З огляду на це, МВФ на сьогодні вважають не наднаціональною структурою, а лише організацією з окремими наднаціональними функціями, що впливають із установчих документів.

Література:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 992 с.
2. Консультативное заключение Международного суда ООН от 11 апреля 1949 г. «О возмещении ущерба, понесенного на службе ООН» / Краткое изложение решений, консультативных заключений и постановлений Международного Суда (1948-1991) [Електронний ресурс] // Организация Объединенных Наций. – Нью-Йорк, 1993. – 293 с. – Режим доступа: http://www.icj-cij.org/homepage/ru/files/sum_1948-1991.pdf.
3. Снігурська І.Г. Розмежування міжнародної правосуб'єктності ЄБРР і МБРР / І.Г. Снігурська // Вісник академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України. – 2010. – №2. – С. 38-45.
4. Міжнародне право: навч. посібник / За ред. М.В. Буроменського. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 336 с.
5. Філіпенко А.С. Міжнародні валютно-кредитні відносини: Підручник /

А. С. Філіпенко, В. І. Мазуренко, В. Д. Сікора. – К.: Либідь, 1997. – 208 с.

ДОБРОВІЛЬНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД – ПОЗИТИВНІ ЗМІНИ У СФЕРІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Базалицький Ігор В'ячеславович

Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

У системі місцевих фінансів особливу роль відіграє місцеве самоврядування. Як в унітарних, так і в федеративних державах фінанси місцевого самоврядування є однією з форм і складовою фінансів місцевих органів влади.

У кожній країні є значні особливості в організації територіальних колективів. Територіальні колективи мають різні назви. В Італії, Бельгії, Швеції – це комуна, в Німеччині – община, у Франції – комуна, департамент, регіон, у Польщі – гміна. В Україні вперше в офіційних документах термін територіальний колектив використано в Конституційному договорі між Верховною Радою України та Президентом України «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України», укладеному 8 червня 1995 року.

Кожна реформа потребує своїх виконавців та їх глибокого розуміння суті реформування. Без цього будь-яка, навіть найліпше підготовлена, реформа приречена на провал.

Урядом 1 квітня 2014 року була схвалена Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (розпорядження КМУ №333-р від 01.04.2014) [7]. та затверджено План заходів з її реалізації (розпорядження КМУ №591-р від 18.06.2014). [8]

Відповідно до цього плану було внесено зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України, якими здійснено перший етап бюджетної децентралізації. Так, зміни до Бюджетного кодексу фактично є основою для стимулювання громад до об'єднання та підвищення їхньої спроможності через механізм переходу бюджетів об'єднаних громад на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. У разі об'єднання

такі громади наділяються повноваженнями та ресурсами, як і у міст обласного значення. Натомість, територіальні громади, які не візьмуть участь у об'єднанні, залишаються осторонь цього процесу та позбавляються права на виконання делегованих державою повноважень органів місцевого самоврядування в селах, селищах, містах районного значення, що не об'єдналися. Отже, об'єднання територіальних громад є запорукою переходу місцевого самоврядування на якісно новий рівень.

Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 №157-VIII, а Урядом для забезпечення його реалізації затверджено Методику формування спроможних територіальних громад (постанова КМУ від 08.04.2015 №214). [6] Саме ці акти визначають, яким чином має відбуватись об'єднання громад для того, щоб вони стали спроможними.

Метою реформи місцевого самоврядування є, передусім, забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Йдеться про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію їхніх внутрішніх резервів.

Перш за все мова йде про зарахування до їхніх бюджетів 60% податку з доходів фізичних осіб. З додаткових ресурсів у ході реформи місцеві ради отримують власний земельний податок, ставки якого на своїй території кожна рада встановлюватиме самостійно. При цьому, до юрисдикції кожної ради передаються всі землі відповідної громади, в тому числі й за межами населених пунктів. Також запроваджується обов'язковий, у країнах зі спроможним місцевим самоврядуванням, місцевий податок на нерухоме майно. Рішення про його запровадження та про його ставки кожна місцева рада теж приймає самостійно. Крім того, за бюджетами місцевого самоврядування залишаються такі джерела доходів, як раніше закріплені місцеві податки і збори.

Однак, навіть наділення цими ресурсами переважної більшості наявних дрібних територіальних громад їхньої спроможності не забезпечить. Надмірна частина ресурсів у таких громадах і далі витратиметься на утримання управлінського апарату, а для реалізації серйозних проектів місцевого розвитку коштів не вистачатиме. Тому реформа місцевого самоврядування, враховуючи позитивний як

європейський, так і власний історичний досвід, передбачає об'єднання (укрупнення) територіальних громад.

При цьому за рахунок коштів платників податків утримуватиметься одна рада, один голова, один виконком, а не декілька, що збереже кошти для реальних справ. З більшої території до місцевого бюджету можна зібрати значно більші податкові обсяги. Це дозволить місцевим радам об'єднаних громад вже в найближчому майбутньому забезпечити додатковими робочими місцями їх жителів та значно покращити стан населених пунктів, а значить, і якість життя громадян.

Розподіл повноважень згідно з принципом субсидіарності. Це один з головних принципів децентралізації, відповідно до якого найбільше повноважень мають мати ті органи влади, які є найближчими до людей, і на рівні яких вирішення завдань та надання послуг є найбільш ефективним та найменш ресурсовитратним. Концепцією передбачено закріплення за громадами (села, селища, міста) найбільшого переліку повноважень.

Органи місцевого самоврядування отримують необхідні кадрові, фінансові ресурси та інфраструктурний потенціал для належного виконання повноважень.

Слід зазначити, що об'єднані відповідно до Закону та Перспективного плану громади отримують весь спектр повноважень, що їх наразі мають міста обласного значення. Докладніше перелік видаткових повноважень об'єднаних громад визначено в ст. 89, 91 Бюджетного кодексу України. Крім того, в об'єднаних громадах мешканці мають бути забезпечені послугами, що надаються органами державної влади.

Змінами до Податкового кодексу зроблено перший крок до запровадження повсюдності місцевого самоврядування. Передбачено, що органи місцевого самоврядування встановлюють ставки та пільги по платі за землю не тільки в межах, а й за межами населених пунктів. У перспективі органи місцевого самоврядування об'єднаних громад отримують виключні повноваження щодо розпоряджання, володіння і користування земельними ділянками в межах своєї юрисдикції (як у межах, так і за межами населених пунктів).

Відповідно до законодавства України об'єднані громади мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

В Україні на сьогоднішній день створено 159 об'єднані територіальні громади.

Так, на теренах Вінницькій області створено дві територіальні громади, а саме, Калинівська міська об'єднана територіальна громада та Студенянська сільська об'єднана територіальна громада, яким законом України «Про Державний Бюджет» на 2016 рік передбачено міжбюджетні трансферти у вигляді освітньої субвенції в сумі – 25394,6 тис. грн., медичної в сумі – 14435,9 тис. грн., базової дотації в сумі – 1048,4 тис. гривень.

Крім того, до доходів зазначених новостворених бюджетів територіальних громад передбачено надходження податку з доходів фізичних осіб, який лише за січень-березень 2016 року склав по Калинівській міській об'єднаній територіальній громаді 6887,39 тис. грн. та Студенянській сільській об'єднаній територіальній громаді 284,82 тис. гривень.

Також постановою КМУ від 16.03.2016 № 200 з державного бюджету місцевим бюджетам запланована субвенція на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад у розмірі 1000000 тис.грн., в тому числі Вінницькій області передбачено – 5675 тис.грн., з них на Калинівську ОТГ – 1956 тис.грн., на Студенянську ОТГ – 3719 тис.гривень.

Отже, є фінансова мотивація і логіка для об'єднань, і це є базисом добровільності. Держава не примушує об'єднуватись - вона відкриває можливості для того, щоб громади могли більше отримувати доходів і відповідно на свій розсуд більше розпоряджатися видатками по місцевим бюджетам.

Тож, основна ідея об'єднання територіальних громад – це регіональний розвиток: які повноваження набудуть територіальні громади, і яка від цього буде економічна ефективність. Конституція України повинна надати ці повноваження, а законні інструменти, які отримують на місцях, дадуть можливість реалізувати свої нові повноваження. І головна рушійна сила – фінансова децентралізація. Якщо громада розумітиме, що вона має повноваження і фінансову базу на виконання цих повноважень, вона буде розвиватись.

Можна вважати, що юридичний старт реформи відбувся. Тепер необхідно забезпечити інституційну та інформаційну спроможність

реформи. Для цього слід залучити, як українські так і міжнародні ресурси, але під єдиною координацією.

Джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07. 2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ 2456-17](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17)
3. Закон України Про «Державний бюджет на 2016 рік» від 25.12.2015 №928-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/928-19>
4. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 №157-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
5. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України «Про основні засади організації функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України» від 08.06.1995 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1к/95-вр>
6. Методика формування спроможних територіальних громад затверджена постановою КМУ від 08.04.2015 №214. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-п>
7. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні затверджена розпорядженням КМУ від 01.04.2014 №333-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р>
8. План заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні затверджений розпорядженням КМУ від 18.06.2014 №591-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-р>

Науковий керівник: Гнидюк Інна Вікторівна, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Белічко Дарина Андріївна

*студентка юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

Система оплати праці - це сукупність правил встановлення співвідношення між мірою праці та мірою винагороди за неї, на підставі якого будується порядок обчислення оплати праці працівника, а також розміри тарифних ставок і окладів. Поняття системи оплати праці також охоплює умови, порядок виплати та розміри доплат і надбавок компенсаційного і стимулюючого характеру.

В основі поділу систем оплати праці лежать дві основних складові: час і результат праці.

Погодинна оплата, тобто оплата за відпрацьований час, характеризується тим, що праця працівника оплачується за його перебування на робочому місці протягом заздалегідь обумовленого періоду часу. В цьому випадку заробітна плата визначається на основі часового періоду, протягом якого працівник перебував на роботі, як годинна ставка, тижнева винагорода або річна заробітна плата. Все частіше погодинна оплата праці не застосовується у чистому вигляді, а поєднується з принципами оплати праці за результат роботи. Погодинна оплата може також використовуватися, як факультативний метод розрахунку, якщо працівник не виконає встановлених норм виробітку за визначений час.

Протилежне поняття погодинної оплати - оплата праці в залежності від досягнень, результатів праці, де застосовуються винагороди і надбавки. Вони змінюються в залежності від певної одиниці результативності (індивідуальної чи колективної) і обсягу результату, наприклад, у формі кінцевого результату або внеску працівника [4; С. 246].

У західноєвропейських країнах можна виділити дві моделі оплати та стимулювання праці: безприміальна та преміальна.

Основною складовою оплати праці у преміальній моделі є заробітна плата, яка, як правило, являється фіксованою.

Преміальна модель поділяється на два види: преміальна, що включає виплати, величина яких пов'язана з розміром доходу або прибутку підприємства і преміальна, що передбачає виплати, розміри яких встановлюються з урахуванням індивідуальних результатів праці.

В цілому західноєвропейські країни при організації оплати праці виходять зі схеми, що передбачає необхідність врахування індивідуальних рис працівника при встановленні тарифних розрядів: спеціальні знання та вміння (кваліфікаційні вимоги); професійна освіта, досвід роботи, вимоги до розумових здібностей; навантаження, тобто ступінь впливу роботи на організм людини, на її працездатність і здоров'я; відповідальність - матеріальна, за персонал в процесі виробництва, за збереження комерційної таємниці; умови праці, що представляють собою вплив навколишнього середовища в процесі виробництва, в тому числі безпека робочого місця [5, с. 53].

У результаті врахування таких характеристик, кінцева заробітна плата працівника може значно перевищувати діапазон тарифної сітки в результаті отримання доплат, надбавок та премій. Преміальні моделі оплати праці реалізуються шляхом залучення працівників до участі в прибутках та капіталі.

На зарубіжних підприємствах в більшості випадків впроваджена змішана оплата праці робітників. Починаючи з 90-х років ХХ сторіччя простою почасовою і почасовою з колективним і індивідуальним преміюванням системами охоплено більшість працівників, в Бельгії – 92,6 %; Німеччини – 86,7 %; Італії – 88,4 %; Нідерландах – 94,8 %; Франції – 93,5 % [1; С. 23].

Все частіше на підприємствах використовується тарифна система в різноманітних її модифікаціях як інструмент диференціації оплати праці залежно від її складності, умов і важливості роботи. В країнах з розвинутою ринковою економікою переважно застосовуються єдині тарифні сітки для робітників, фахівців і службовців, частіше враховуються індивідуальні особливості працівників. Так, на японських підприємствах традиційно основна ставка визначається з урахуванням віку і стажу, а так звана трудова ставка – залежно від кваліфікації і результативності праці. Кожна галузь економіки, як правило, формує власні тарифні сітки, які, у свою чергу, модифікуються на рівні підприємств.

Наведемо приклад системи оплати праці, що застосовується на металургійному підприємстві «Ньюкор». Система оплати праці включає спеціальні програми стимулювання персоналу, участь у прибутках й активне залучення працівників у вирішенні питань щодо організації матеріального стимулювання. Працівники на підприємстві «Ньюкор» одержують бонуси, що розраховуються в залежності від виробленої ними кількості тонн сталі, з дотриманням стандартів якості. Базова заробітна плата при цьому становить половину стандартної оплати праці, що встановлюється за допомогою угоди між роботодавцем і профспілками.

Якщо працівники спізнюються на роботу, то вони втрачають свій денний бонус: ті, які спізнилися більше ніж на 30 хвилин, втрачають тижневий бонус.

Менеджери середньої ланки одержують бонуси, що розраховуються відповідно до підсумків року з обліком прибутку на основний капітал, менеджери вищої ланки — прибутку на акції підприємства. Якщо прибутковість підприємства зменшується, то працівники середньої ланки одержують ті самі суми залежно від обсягу випуску продукції, на відміну від працівників управлінського рівня, які одержують набагато менше.

Наприкінці року підприємство розподіляє 10 % доходу, до виплати податків, між усіма працівниками, за винятком керівників вищої ланки, які одержують грошові виплати, що не входять у ці 10 %, і акції підприємства. Таким чином, відповідно до такої системи матеріального стимулювання персоналу, працівники зацікавлені як у підвищенні кінцевих результатах власної діяльності, так і у діяльності підприємства в цілому [2; С. 141].

Інший приклад - шведська модель оплати праці, так звана солідарна, що ґрунтується на двох принципах: рівна оплата за рівну працю і скорочення розриву між розмірами мінімальної і максимальної заробітної плати. При цьому дотримується принцип рівної оплати за рівну працю, яка в шведській інтерпретації означає, що працівники різних підприємств, що мають однакову кваліфікацію і виконують аналогічну роботу, отримують однакову заробітну плату, незалежно від результатів господарської діяльності підприємства. Якщо підприємства працюють з різним рівнем рентабельності, то на будь-якому з цих підприємств отримують однакову заробітну плату за однакову працю, а саме — на середньому рівні, зафіксованому в галузевій угоді. При цьому, профспілки

слідкують, щоб на низькорентабельних підприємствах не знижували заробітну плату нижче встановленого у колективних трудових угодах вищого рівня [1; С. 22].

Звертаючись до практики преміювання у США вже тривалий час досить поширеними є дві системи, названі прізвищами їхніх авторів — Скенлона і Ракера.

Перша з них ґрунтується на розподілі між працівниками і підприємством економії витрат на заробітну плату, отриманої в результаті підвищення ефективності праці. Ця економія розподіляється в пропорції від 1 до 3 між підприємством і працівниками. Із суми, що призначена для преміювання працівників, одна п'ята спрямовується в резервний фонд, а решта розподіляється між персоналом залежно від трудового внеску кожного в загальні результати діяльності підприємства.

Система Ракера базується на формуванні преміального фонду залежно від збільшення умовно чистої продукції в розрахунку на один долар заробітної плати. Застосування цієї системи передбачає встановлення так званого стандарту Ракера — частки фонду оплати праці в обсязі чистої продукції, яка визначається як середня величина за кілька останніх років. Розмір преміального фонду визначається наступним чином: фактичний обсяг чистої продукції помножують на «стандарт Ракера». З розрахованої величини виключається фактично виплачена працівникам заробітна плата. Сума, що залишилась, розглядається як результат підвищення ефективності виробництва, і значна її частка спрямовується на преміювання персоналу[3; С. 66].

На сьогоднішній день у міжнародній практиці все більше застосовується грейдова система, яка повертає підприємства до багатофакторної системи оплати праці. Грейдова система використовується такими компаніями, як IBM, Google, BMW-group. Вона являє собою систему росту заробітної плати під дією трьох основних факторів: знання та вміння, вирішення питань, відповідальність. Чим більше значення цих чинників, тим вище заробітна плата.

Фактор «знання та вміння» включає, передусім, досвід і знання, необхідні для виконання посадових обов'язків на стандартному рівні. Також у цьому чиннику оцінюється широта управління: наскільки одноманітною є функція, яку працівник виконує, чи потребується від нього управління процесами.

Другий фактор - «вирішення питань», враховує масштабність і складність вирішуваних завдань. Наприклад, чи є обмеження в діяльності або вони чітко не визначені.

Третій фактор - «відповідальність». Це той параметр, який визначає, наскільки працівник на конкретній посаді вільний у прийнятті рішень, тобто наскільки обсяг його повноважень дозволяє приймати ті чи інші рішення. Зазвичай цей фактор вимірює ступінь впливу на фінансові результати і їх характер (прибуток або витрати) [5; С. 148].

Закордонний досвід підтверджує, що різноманітні варіанти почасової оплати праці так чи інакше передбачають обов'язкове виконання заданого обсягу робіт, розрахованого на основі прогресивних нормативів затрат праці.

Системи заробітної плати опосередковано впливають на розвиток економіки країни. Це підтверджується економічними показниками інших країн у розрізі дослідження застосовуваних ними систем оплати праці. Так, якість німецької продукції досягається, зокрема, за рахунок відповідних систем оплати праці, що стимулюють працівників до досягнення необхідних результатів. Загальновідоме прагнення японських підприємств до довічного найму виявляється і в системах оплати праці, що спрямовані на зменшення плинності кадрів та утримання працівників. В цілому можна відзначити, що зарубіжні системи оплати праці переважно спрямовані на відбір найбільш здібних співробітників на основі конкуренції.

Джерела:

1. Балан О. Д. Зарубіжний досвід застосування системи мотивації, оплати та нормування праці / О. Д. Балан // Агросвіт. - 2011. - № 17/18. - С. 20-25.
2. Баранов В. В. Світовий досвід побудови ефективної системи оплати праці на підприємстві / В. В. Баранов // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2011. - Вип. 20(1). - С. 139-145. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2011_20\(1\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2011_20(1)_23).
3. Галайда Т.О., Рябуха А.І. Європейський досвід застосування ефективних систем оплати праці та мотивації працівників підприємства // Науковий вісник херсонського державного університету. – Херсон, 2016. - Випуск 16. Частина 1. – С. 65-68.

4. Економіка праці та соціально-трудова відносини: навч. посіб. / В. М. Гриньова, Г. Ю. Шульга. - К.: Знання, 2010. - 310 с.
5. Жадан О. В. Тенденції розвитку систем оплати праці у сучасній економіці / Жадан О. В. // Вісник ОНУ імені Мечникова, 2014. – Т. 19. – Вип. 3/3. – С. 145-149.

Науковий керівник: Саленко Ірина Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЩОДО ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ РОЗБІЖНОСТЕЙ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ПРАВА ОСОБИ НА НЕВТРУЧАННЯ В ЇЇ ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ

Кравчина Ірина Борисівна

Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»

Передбачене частиною 1 статті 32 Конституції України право на невтручання в особисте життя займає одне з провідних місць серед особистих конституційних прав і разом з іншими природними правами становить основу конституційного статусу особи.

Як і будь-яке інше суб'єктивне право, право на недоторканість особистого життя має власний об'єкт, яким, безсумнівно, є особисте життя людини. Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень різних галузевих юридичних наук, дефініція «особисте життя» є сьогодні дискусійною, що ускладнює охорону і захист цього права.

Дискусійний характер визначення поняття «особисте життя» обумовлений, перш за все, термінологічними розбіжностями, які полягають у вживанні як у вітчизняному законодавстві, так і в юридичній літературі термінів «особисте життя», «приватне життя», «сфера приватного життя», «приватність», «прайвесі». Зазначена обставина зумовлює необхідність дослідження проблеми співвідношення вказаних понять.

Традиційно український законодавець використовує термін «особисте життя». Так, у частині 1 статті 32 Конституції України, нормах Цивільного кодексу, Закону «Про інформацію», «Про персональні дані» та

інших мова йде про особисте життя. Саме цим поняттям оперує і Конституційний Суд України при тлумаченні положень частин 1, 2 статті 32, частин 2, 3 статті 34 Основного Закону. Разом з тим у деяких нормативних актах зустрічається дефініція «приватне життя». Так, стаття 182 Кримінального кодексу України встановлює відповідальність за порушення недоторканності приватного життя. В той же час Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України від 25.08.2015 № 501/2015, яка запроваджує системний підхід до виконання завдань та забезпечення узгодженості дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері прав і свобод людини, наголошує на забезпеченні права на приватність.

Вивчення семантики слів «особистий» та «приватний» дозволяє зробити висновок, що серед існуючих у Словнику української мови трьох значень терміну «особистий» і двох значень терміну «приватний» найбільш прийнятними щодо нашого дослідження виглядають такі: «особистий» — «який безпосередньо стосується якої-небудь особи, пов'язаний з нею; «приватний» — «який стосується окремої особи (осіб); особистий; *перев. у сполуч. із сл. життя*» [1; с. 778; 568.]. Схожі значення цих термінів надаються й в інших словникових виданнях [2; с. 685, 926]. Вважаємо, що визначення цих термінів по суті є тотожними. Про те, що ці слова є з однаковим (приблизно однаковим) значенням, свідчить і їх вживання в словниках як синонімів [3; с. 325 – 326].

У зв'язку з цим слід зазначити, що проблема синонімії є однією з основних і найбільш важливих проблем сучасної юридичної науки. Наявність декількох синонімічних термінів викликає у фахівців, які ними користуються, з одного боку, прагнення знаходити між ними різницю, що призводить до спотворення їх змісту. З іншого боку, використання різних термінів сприяє виникненню невпевненості в тому, що мова йде про одне й те ж поняття. Це призводить до утруднення взаєморозуміння і породжує численні суперечки про терміни. Викладене ілюструє проблема співвідношення понять «приватне» та «особисте» життя.

Погляди вчених щодо співвідношення вказаних понять в юридичній науці можна звести до трьох напрямків. Найбільш авторитетна група науковців (В. Серьогін, Ю. Кириченко, Р. Стефанчук та інші), вживаючи терміни «особисте життя» та «приватне життя» як синоніми, акцентують увагу на необхідності використання у нормативних документах

сполучення «приватне життя». До другої групи слід віднести вчених (Ю. Демяненко та інші), які використовують зазначені поняття як синоніми з деякими застереженнями. Нарешті, деякі фахівці (зокрема, С. Климовський) вважають, що вказані поняття є різними за змістом, тому внесення змін у нормативно-правове регулювання відносин з захисту приватного життя є передчасним.

Ще однією проблемою, що потребує вирішення, є залучення до вітчизняної юридичної термінології загальнозживаного в англійській правовій літературі терміну «прайвесі», який тлумачиться і як приватне життя, і як право на приватне життя, і як право на захист недоторканності приватного життя.

Таким чином, у сучасній українській юридичній науці та законодавстві відсутній єдиний підхід до співвідношення понять «особисте» та «приватне» життя, розуміння категорії «прайвесі». Встановлення змісту вказаних термінів має важливе значення як для подальших наукових досліджень питань, пов'язаних з конституційним правом особи на невтручання в її особисте життя, так і для практики, сприяючи виробленню чіткого механізму здійснення та захисту особою свого суб'єктивного права.

Література:

1. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980. — Т. 8.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст] / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К. : Ірпень : ВТФ «Перун», 2001. — 1440 с.
3. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. - К.: Українська книга, 2000. — 480 с.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ГОЛОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Мальцев Вадим Віталійович

Харківський національний університет внутрішніх справ

З прийняттям Конституції України в 1996 році отримав своє нормативно-правове закріплення широкий спектр політичних прав і

свобод, серед яких важливе місце посіло право громадян брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Тобто, громадяни України отримали реальну можливість впливати на політичні процеси, що відбуваються в державі та суспільстві. Разом з тим, вибори, які проводилися в нашій державі останнім часом, свідчать про те, що у суспільстві наростає недовіра до влади і до ефективності її зміни шляхом голосування. Йдеться про численні фальсифікації, порушення виборчого законодавства, що у свою чергу зтягує підрахунок голосів і встановлення результатів. Дуже часто активність голосування та підрахунок результатів викликають сумніви і тягнуть численні скарги та як наслідок судові процеси [1].

Одним із способів подолання можливостей фальсифікацій виборчого процесу більшість політиків, громадських діячів, науковців вбачають у впровадженні так званого «електронного голосування». Адаже у цьому випадку підрахунок результатів проводиться автоматично, без втручання персоналу виборчої дільниці і фактично за лічені хвилини. Крім того, електронне голосування розглядають також як засіб забезпечення зворотного зв'язку між виборцем і конкретним депутатом чи партією, за яких він віддав свій голос.

Слід зазначити, що електронна система голосування вже запроваджена і використовується у багатьох країнах світу: у США, Канаді, Індії, Бельгії, Австралії, Естонії, Південній Кореї. У Великій Британії, Німеччині, Франції, Італії, Норвегії, Японії, Китаї проводяться експерименти по її використанню.

Найбільш демократичні в цьому питанні США – у кожному штаті діє до шести систем голосування: бюлетенями, перфокартами, механічними системами, електронними пристроями та змішаний тип із використанням кількох названих способів [2].

Основним призначенням використання електронних технологій голосування у державах, які їх запровадили, вважається забезпечення здійснення людиною волевиявлення і підрахунку голосів без втручання посередників, які можуть вплинути на результат. Тому важливими вважаються заходи по збереженню таємниці голосування через Інтернет,

недопущенню маніпуляції з електронними бюлетенями і попередженню хакерських атак [3].

Проведення найближчого виборчого процесу з елементами електронного голосування пророкують й в Україні, оскільки існує впевненість, що така система може бути корисною. Однак слід усвідомлювати, що запровадження в нашій державі електронного голосування пов'язано з рядом проблем.

По-перше, мова йде про електронний сервіс. Адже в процесі розвитку інформаційних систем та технологій та їх застосування в практичній діяльності, постійно збільшується кількість протиправних посягань на носії інформації та інформацію про особу. Відповідно, несанкціоноване втручання в роботу програми голосування може становити загрозу як державним і колективним інтересам, так і інтересам окремих осіб.

По-друге, незважаючи на розширення української Інтернет-аудиторії та загальне зростання її комунікативної активності, можливість доступу до Інтернету всіх бажаючих все ще залишається проблемою, особливо в селах. Але якщо уявити, що доступ до мережі буде абсолютно по всій території України, виникає ще одна проблема: низький загальний рівень інформаційно-комп'ютерної грамотності користувачів, а відповідно можливість розібратися з пристроєм для електронного голосування без сторонньої допомоги. А це, знову таки, може призвести до фальсифікації результатів такого голосування. Тому, в деяких країнах (наприклад, Норвегії) поряд з електронним голосуванням використовується традиційне голосування, бюлетенями.

Ще однією проблемою запровадження електронного голосування в Україні, на нашу думку, є відсутність спеціального закону. Незважаючи на наявну нормативно-правову базу (Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні, План дій з впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», План заходів з впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» та інші), ці документи визначають тільки загальні засади впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та, в своїй перевазі, не мають механізму реалізації. Як зазначається в Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на

2007-2015 роки» «вітчизняний ринок ІКТ перебуває у стані активного становлення та за певних умов може стати фундаментом розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Разом з тим ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенціалу та можливостям України, оскільки:

- розвиток нормативно-правової бази інформаційної сфери недостатній;

- рівень комп'ютерної та інформаційної грамотності населення є недостатнім, впровадження нових методів навчання із застосуванням сучасних ІКТ – повільним» [4].

Незважаючи на існуючі проблеми щодо впровадження електронного голосування в нашій державі, перспективи використання даної форми електронної демократії все ж таки є. Безумовною перевагою систем електронного голосування є полегшення доступу до процедури волевиявлення для осіб із обмеженими можливостями та загальна оперативність отримання його результатів [5].

Економічні переваги. Запровадження електронного голосування дозволить державі заощадити значні кошти, що витрачаються на виготовлення звичайних виборчих бюлетенів. Навіть, якщо кандидат або партія відмовляться від балотування, не потрібно передруковувати бюлетені або викреслювати прізвище кандидата чи назву партії з усіх бюлетенів. Фактично, мова йде про багатократне використання пристроїв для електронного голосування для різних видів виборів. Крім того, ми вважаємо, що такі пристрої можуть бути встановленні у будь-якому місці загального користування. Тобто, не обов'язково виділяти для цього окреме приміщення.

Нарешті, запровадження електронного голосування дозволить виборцям проголосувати дистанційно, тобто відвідання виборчої дільниці стає необов'язковим, що суттєво знижує ризики тиску на волевиявлення і підвищує достовірність вибору.

Отже можемо зробити висновок, що розвиток електронної демократії, запровадження електронного голосування сприятиме розвитку громадянського суспільства в Україні у контексті оптимізації механізмів суспільного діалогу та інститутів безпосередньої демократії. Разом з тим, впровадження електронного голосування повинно мати поступовий

характер і спиратися на міцну нормативно-правову базу, належне технічне та організаційне забезпечення процесу. Крім того, у виборця має бути вибір: чи голосувати йому традиційно бюлетенями, чи за допомогою Інтернету.

Література:

1. Чи є майбутнє у системи електронного голосування в Україні? – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrainepravo.com/scientific-thought/pravova-pozytsiya/chi-maybutn-u-sistemi-elektronnogo-golosuvannya-v-ukra-n-/>
2. Три хвилини замість трьох діб. – Віче. – 2007. – № 19. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/697/>
3. Мусіяка В. Кому і навіщо впроваджувати електронне голосування? – Режим доступу: <http://www.3republic.org.ua/ua/ideas/11613>
4. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 р. № 537-V [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
5. Вознюк П.Ф. Щодо впровадження електронних механізмів прямої демократії в Україні у контексті посилення державно-громадського діалогу та взаємодії [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1409/>

Науковий керівник: Гудзь Тетяна Іванівна, кандидат юридичних наук, доцент, Харківський національний університет внутрішніх справ

ЩОДО ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ ВИКОНАННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Рязанцева Наталія Олександрівна

*старший викладач кафедри права Луцького інституту розвитку людини
Університету «Україна»*

Попов Анатолій Андрійович

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права Луцького
інституту розвитку людини Університету «Україна»*

Порушення прав людини в Україні спричиняють безпосередній збиток державному бюджету України. Так, тільки справедлива

сатисфакція, присуджена Європейським судом з прав людини у справі «Гонгадзе проти України», склала 100 000 євро, у справі «Совтрансавто Холдінг» проти України 625 000 євро. Тобто державний бюджет України розплачується грошима народу за суддівське свавілля в Україні проти цього ж народу, а чиновники, рішення яких Європейський суд з прав людини визнав неправовими, лишаються безкарними і безвідповідальними.

На нашу думку, ніщо так дієво не вплине на національне судочинство, як персональна відповідальність за прийняття незаконних необґрунтованих рішень. Судді України, як посадові особи, зобов'язані відповідати за свої незаконні Ухвали, Постанови і Рішення, які **Європейський Суд з прав людини визнав такими, що порушують права людини**. За справою, відносно якої прийнято рішення проти України, починаючи з суду першої інстанції, апеляційної інстанції, касаційного суду, конституційного суду – всі судді повинні нести персональну відповідальність за незаконно прийняті рішення, які порушують права та свободи громадян України і в залежності від величини та тяжкості провини нести не тільки цивільну, адміністративну, але й кримінальну відповідальність у відповідності до Конституції України.

Для визначення провини або ж невинуватості кожного з суддів, рішення яких Європейським судом з прав людини визнано такими, що порушують права людини, прокуратурою має бути проведено докладне розслідування, яке визначає ступінь провини, некваліфікованість конкретних суддів, а також розмір шкоди, нанесеної державі діями некваліфікованих осіб на посаді суддів, та поверненням (хоча б частковим) народних коштів до державного бюджету України, шляхом стягнення штрафів, конфіскації майна, або ударною працею бувших суддів на благо суспільства у місцях позбавлення волі за особливо великі збитки.

Тому доцільно доповнити Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» п. 5 ст. 14: «Судді України, рішення яких Європейський Суд з прав людини визнав таким, що порушує права людини, звільняються з посад суддів назавжди, без права виконувати професійну діяльність судді в Україні у випадку доведення їх не кваліфікованості або порушення ними ст. 129

Конституції України», доповнити ст. 16 Закону України «Про порядок обрання на посаду та звільнення з посади професійного судді Верховною Радою України» п. 2: «Суддя, обраний безстроково, рішення якого, Європейський Судом з прав людини визнано таким, що порушує права людини, звільняється з посади судді у випадку доведення його некваліфікованості на підставі порушення ним ст. 129 Конституції України, на підставі порушення суддею п. п. 4), 5) абз.4 ст. 126 Конституції України, назавжди, без права цієї особі на території України здійснювати суддівську діяльність.

Ми не наполягаємо саме на такій редакції законодавчої нормотворчості, але впевнені, що за своєю сутністю ці законодавчі зміни:

- 1) очистять суддівський корпус від порушників прав і свобод людей;
- 2) втілять в реальність ст. 3 Конституції України: «... Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави»; 3) покриють (зменшать) втрати державного бюджету від зобов'язання сплачувати штрафи за невиконання Україною «Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод»; 4) нададуть державі справедливе судочинство без зайвих судових реформ, пов'язаних зі зміною Конституції України та витратами державного бюджету на їх проведення.

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ РЕФЕРЕНДУМІВ

Ставнійчук Анастасія Петрівна

аспірант 2-го року навчання з відривом від виробництва Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка

Особливості місцевого референдуму як політичного інституту обумовлені масштабом питань, що становлять його предмет, а, отже, і наслідків прийнятих рішень. Важливо, що підходи до законодавчого регулювання його функціонування у різних країнах не є однаковими як за

обсягами, так і за змістом. Тим не менше, загальна схема аналізу місцевого та загальнонаціонального референдумів є подібною.

Подібність положень, що визначають порядок організації та проведення місцевих референдумів у різних країнах, є менш очевидною у порівнянні з регулюванням національного референдуму. Наприклад, Кіпр, Латвія, Литва не дозволяють проведення місцевих референдумів; в Данії консультативний місцевий референдум може бути проведений лише на основі спеціального закону; в Литві на рівні муніципалітетів можуть проводитись народні опитування [1].

Концепція способів законодавчого регулювання місцевого референдуму є трирівневою та передбачає наявність: конституційних положень; національних законів про місцеві референдуми та включення відповідного регулювання до інших нормативно-правових актів загальнонаціонального значення; спеціального регулювання на місцевому рівні.

Зазвичай порядок організації та проведення місцевих референдумів визначаються нормативними актами центральних органів виконавчої влади або органами місцевого (регіонального) самоврядування. Тим не менше, конституційне закріплення має місце у Бельгії, Болгарії, Франції, Угорщині, Італії, Люксембурзі, Польщі, Португалії. Конституційне регулювання може зводитись до визначення загальних принципів, спільних для референдумів усіх рівнів (наприклад Греція, Латвія, Литва), або містити конкретні положення, що стосуються виключно місцевого голосування (наприклад в Італії Конституція регулює питання регіонального референдуму) [2]. Поширення набуло законодавче закріплення можливості проведення референдуму на місцевому рівні (Естонія, Ірландія, Мальта, Швеція; у Бельгії положення Конституції стосуються виключно місцевого референдуму; в Іспанії положення стосовно референдуму містяться в Статутах автономії, також існує спеціальний закон, що передбачає проведення місцевих референдумів; в Нідерландах до 2004-го року існував Тимчасовий закон про референдум) [3].

Можливим є непряме закріплення можливості проведення місцевого референдуму в основному законі (наприклад у Чехії глава Конституції «Про основні права та свободи» містить непрямі вказівки на наявність інституту народного голосування на місцевому рівні). Враховуючи

комплексний характер інституту референдуму, положення, що стосуються місцевого народного голосування, можуть міститися у різних національних законах: про місцеві адміністрації (наприклад Ірландія), про місцеві ради (наприклад Мальта), про муніципалітети (наприклад Фінляндія) тощо. Крім того, можливим є прийняття окремого закону, предметом регулювання якого є місцевий референдум (Польща). Що стосується прийняття місцевих актів, то така практика, в основному, поширена у державах зі федеративним устроєм та виходить із принципу врахування місцевої специфіки певної адміністративно-територіальної одиниці.

Поширеною практикою (навіть у країнах, де проведення референдуму регулюється на конституційному рівні) є прийняття так званого «імплементативного» законодавства, що регулює порядок оприлюднення рішень місцевих референдумів та надання їм юридичної сили. Таке законодавче регулювання має місце в Болгарії, Чехії, Франції, Угорщині, Люксембурзі, Польщі, Португалії; в Іспанії існують регіональні положення імплементативні рішень референдумів [1].

У державах з федеративним устроєм, правила регулювання місцевих та регіональних референдумів досить часто покладаються на суб'єктів федерації (за умови, що національне законодавство дозволяє проведення таких референдумів). Так, наприклад, в Австрії такий порядок закріплений в Конституції; в Італії Конституція передбачає прийняття регіональних статутів, які визначають, що положення про референдуми мають міститися в регіональних законодавчих актах та адміністративних рішеннях, а також містять положення про проведення місцевих референдумів.

Спеціальні положення щодо організації та проведення місцевих референдумів можуть прийматися на місцевому рівні в унітарних державах: наприклад, в Угорщині законодавство окреслює загальні принципи, а деталі розкриваються в актах місцевого самоврядування; місцеві, провінційні та регіональні органи влади в Естонії та Нідерландах приймають положення про референдуми.

Якщо положення, що регулюють порядок проведення місцевого референдуму, виносяться на народне голосування, дискусійною може виявитися їх конституційна природа, а не зміст. Тим не менше, більшість конституцій, до яких включені положення щодо порядку проведення

місцевих та регіональних референдумів, не місять норм щодо зміни такого порядку. Винятком є Італія, де питання про перегляд норм регулювання референдумів може бути винесене на референдум як національного, так і регіонального рівня.

Отже, інститут місцевих референдумів закріплений законодавством більшості країн ЄС. При цьому порядок проведення таких референдумів визначається далеко не завжди спеціальними законами - у ряді держав організація та проведення референдумів на місцях регламентується законодавством про місцеве самоврядування або про місцеві органи виконавчої влади. В деяких державах Євросоюзу можливість проведення місцевих референдумів передбачена також на конституційному рівні.

В багатьох країнах ЄС (Бельгія, Данія, Естонія, Ірландія, Литва, Люксембург, Нідерланди, Швеція) результати місцевих референдумів мають виключно консультативне значення; виключно імперативне значення місцеві референдуми мають лише в окремих країнах (Болгарія, Франція, Іспанія) [4].

У переважній більшості країн ЄС на місцеві референдуми можуть виноситись питання, віднесені до компетенції місцевого самоврядування і питання, пов'язані з переглядом меж адміністративно-територіальних одиниць. У федеративних державах на референдуми виносяться конституції (статути) суб'єктів федерації. Як і на загальнонаціональних референдумах, предметом місцевого референдуму у більшості випадків не можуть бути фіскальні питання (крім Ірландії). В усіх країнах на місцеві референдуми не виносяться питання, віднесені до загальнодержавної компетенції. Що стосується дострокового припинення повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування шляхом проведення референдумів, то відповідне питання в різних державах врегульовується по-різному - в одних (Чехія, Угорщина, Польща, Австрія) закон передбачає таку можливість, в інших (Бельгія) – ні [4].

В більшості країн ЄС підходи до регулювання передреферендумної агітації, формулювання питань, фінансування, організації референдумного процесу є однаковими як для загальнонаціональних, так і для місцевих референдумів. Законодавче закріплення місцевого референдуму можливе на трьох рівнях: конституційному, національного законодавства та місцевих актів. Вибір способу регулювання залежить від розподілу

повноважень між національним, регіональним та місцевим рівнями управління в державі, а також від об'єктивних вимог політичного процесу.

Джерела:

1. Референдуми в Європейському Союзі / О.Д. Чебаненко, О.Ю. Грищук, Р45 Н.В. Колодяжна, А. Євгенєва; За ред. Д.С. Ковриженка. - К.: ФАДА, ЛТД, 2007. - 186 с.
2. Referendums in Central and Eastern Europe. - http://www.pervygoslos.org/conferences/2006/vivien_eloadas.pdf
3. The citizens' initiative and referendum: Direct democracy in five countries of Europe. A reader compiled by Michael Wallace-Macpherson. - Guildford and Berlin. - 54 p.
4. Democracy International. - <http://www.european-referendum.org>

Науковий керівник: Лотюк Ольга Степанівна, кандидат юридичних наук, доцент, Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право**

CRIMES AGAINST FREEDOM, HONOR AND DIGNITY

Bohatyrova Maryna Oleksandrivna

senior teacher of the Kryvyi Rih Faculty National University «Odesa Law Academy»

Each man's freedom, honor and dignity is an essential part of his identity. The question today is very relevant. Legislation protects man, his life and health, honor and dignity, inviolability and safety on the state level. In view of public requirement of protection of especially important social values by criminal law, the Ukrainian legislator has provided in the acting Criminal code corresponding section about crimes which encroach on freedom, honour and dignity of the person. Public danger of illegal imprisonment consists of human rights infringement of a personal liberty (in the form of a personal freedom) whose inviolability is fixed by the Constitution of Ukraine. According to the Constitution of Ukraine (Articles 29 and 28) everyone has the right to liberty and respect for his dignity. It is fixed in the Basic Law that honor and dignity is the highest social value in the state.[1] In general understanding the will is human freedom. The person independently decides how to behave in a certain situation. To limit him in it is strictly forbidden. The concept of "honor" is defined as the relation of man to himself, and attitude of society to him as a representative of a population.[3] Considering it, in view of public requirement of protection of especially important social values by criminal law, the Ukrainian legislator has provided in the current Criminal Code section about crimes which encroach on freedom, honour and dignity of the person. Section has seven separate offenses, such as unlawful imprisonment or kidnapping (art. 146 of the Criminal Code). Illegal imprisonment can be performed by application of physical violence (e.g. the victim bound and locked in a cellar, stirred in advance prepared place and etc.)), and also by mental violence (e.g. under the threat of the weapon the victim is forced to follow the kidnapper). (art. 147 of the Criminal Code) hostage-taking is his abduction, which may be secret or open, committed by fraud with violence, including the use of weapons or can be done without the violence., the substitution of a child (art. 148 of the

Criminal Code) this crime is substitution of another's child, that is to replace a baby or babies to others, human trafficking or other illegal agreement toward person (art. 149 of the Criminal Code) crime is quite common, especially for young women and girls who are recruited to work abroad and they are used by criminals in their own interests, the use of a minor child for begging (art. 150-1 of the Criminal Code), exploitation of children (art. 150) the offense is the exploitation of children or adolescents under the age of which allowed employment through the use of their work for profit, illegal placement in a psychiatric institution (art. 151 of the Criminal Code) this crime is placing (dwell) in a psychiatric institution obviously mentally healthy person.[2] Victims of crime may be any person including minors. Public risk of crime in question is the fact that during their commission is unlawful influence on the Fundamental Law of Ukraine assigned values unique to the person whose loss is evidence of the transformation of man into an animal or thing. Everyone should know their rights and defend their country. Public danger of considered crimes is that during their commission unlawful influence on assigned values occurs which are inherent only for the person and their loss is evidence of the transformation of man into an animal or thing. Each person should know the rights, and the state must protect them.

Literature:

1. Конституція України. – К.: Преса України, 2007 р. – 80 с.
2. Кримінальний кодекс України в редакції від 01.05.2016 року. ВВРУ №2341-14
3. uk.wikipedia.org

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАХИСНИКА ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Діденко Євгеній Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри права Академії рекреаційних технологій та права (м. Луцьк)

Основним завдання нового КПК України, за твердженням його авторів, є створення рівних можливостей для кожної зі сторін у

кримінальному процесі та реальне впровадження у кримінальне провадження засад змагальності. Такий підхід надасть змогу одночасно вирішувати питання, пов'язані із підвищенням захисту прав особи на стадії досудового розслідування [1].

Аналіз кримінального процесуального законодавства України та правозастосовної практики свідчить про фактичну незахищеність головної процесуальної фігури – потерпілого у кримінальному провадженні. Вимальовується навіть певна обмеженість його прав у порівнянні з підозрюваним (обвинуваченим), що створює сприятливі умови для маніпулювання фактичними даними з боку корумпованих працівників правоохоронних органів і суду на користь зацікавлених у результатах розслідування осіб. Незважаючи на закріплення процесуального статусу потерпілого в КПК України (ст. 49), його процесуальна активність вбачається обмеженою та здебільшого зводиться лише до ініціювання кримінального переслідування.

Діючий з 2012 року КПК України дещо змінив процесуальний статус потерпілого у кримінальному провадженні. Якщо раніше потерпілий належав у будь-якому випадку до сторони обвинувачення і користувався в судовому розгляді правами сторони обвинувачення, то згідно нового КПК України потерпілий перебуває осторонь, це окремий учасник кримінального провадження, який стає стороною обвинувачення лише в окремих випадках, передбачених КПК України (у разі зміни прокурором обвинувачення на менш тяжке або відмови прокурора від підтримання обвинувачення). Якщо проаналізувати норми чинного КПК України можна зробити висновок, що постраждала від злочину особа може й не набути статусу потерпілого, якщо вона цього не забажає. У такому разі її можна залучити до провадження лише як свідка.

На відміну від КПК України 1960 року, чинний КПК України вимагає волевиявлення особи для набуття статусу потерпілого, оскільки права та обов'язки потерпілого виникають з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого. У разі відсутності такого волевиявлення слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд має право визнати особу потерпілою лише за її письмовою згодою (ст. 55 КПК України). Проте слід зазначити, що такі новації не завжди будуть сприяти захисту прав та законних інтересів потерпілого у кримінальному провадженні,

оскільки про них (законні інтереси) взагалі будуть забувати особи, які здійснюють провадження. Тому, необхідно надати слідчому, прокурору, суду право визнавати особу потерпілою у будь-якому випадку, якщо їй кримінальним правопорушенням завдано шкоду, незалежно від її згоди, роз'яснювати такій особі права й обов'язки, а її участь у провадженні поставити залежно від її волевиявлення [2, с. 127].

У контексті дослідженого питання зазначимо, що кримінальний процес здебільшого має публічний характер, що зобов'язує слідчого, прокурора роз'яснити учасникам кримінального провадження їх права та обов'язки. Одним із таких прав є саме право на отримання кваліфікованої правової допомоги з боку обраного або залученого захисника.

Крім того, у ст. 20 КПК України «Забезпечення права на захист» закріплено право підозрюваного, обвинуваченого, виправданого, засудженого на захист. Водночас не досить зрозумілим залишається процесуальний статус захисника потерпілого, оскільки відповідно до положень ч. 1 ст. 56 КПК України це є представник, тобто особа, яка у кримінальному провадженні може бути захисником. При цьому в ч. 1 ст. 45 КПК України передбачено, що захисником є адвокат. У зв'язку з цим виникає логічне питання: захисник потерпілого – це представник-адвокат чи адвокат? Якщо ж це представник-адвокат, то в положеннях КПК України взагалі не згадується про такого учасника кримінального провадження. На таку законодавчу неузгодженість звернув увагу С. Є. Абламський, який зазначив, що доцільно було б щоб потерпілого у кримінальному провадженні представляв саме адвокат. Крім того, учений підкреслив, що в КПК України не передбачено підстав обов'язкового залучення представника-адвоката потерпілого [3, с. 11], що ми підтримуємо та вважаємо за доцільне внести зміни та доповнення до чинного КПК України з цього питання.

З практичної точки зору важливе значення для захисника як учасника кримінального провадження має чітке закріплення його повноважень, а також процесуальний механізм їх реалізації, що на сьогодні в чинному КПК України відсутнє. Отже, чинним КПК України не закріплено чіткого переліку прав захисника, а лише в ст. 46 КПК України передбачено загальні правила його участі у кримінальному провадженні.

Згідно з положеннями ст. 56 КПК України потерпілий протягом кримінального провадження має право мати представника та в будь-який

момент кримінального провадження відмовитися від його послуг. Враховуючи викладене вище можна зробити висновок, що з моменту отримання людиною статусу потерпілого особа, на відміну від підозрюваного, обвинуваченого, практично діє самостійно, однак це не означає, що вона не може доручити виконувати дії від свого імені представнику.

Як результат, реформування інституту захисту у кримінальному провадженні відповідно до нового КПК України відповідає положенням § 3 (с) статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. і § 3 (d) ст. 14 ч. 3 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р., а також реалізує положення Концепції реформування кримінальної юстиції, відповідно до розділу II, відповідно до якого захисник (представник) має обиратися підозрюваним, обвинуваченим, потерпілим, як правило, з числа адвокатів, а органи досудового розслідування, державний обвинувач і суд мають бути позбавлені процесуальних можливостей втручатися у вибір захисника та перешкоджати його участі у справі [4]. Проте окремі положення діючого КПК України, щодо участі захисника у кримінальному провадженні потребують подальшого обговорення на шпальтах наукової періодики за участю провідних вчених-процесуалістів та адвокатів-практиків, нормативного вдосконалення та додаткового тлумачення відповідних норм чинного КПК України з метою забезпечення якісної та своєчасної реалізації права на захист особи у сфері кримінальних процесуальних правовідносин.

Література :

1. Пояснювальна записка до проекту Кримінального процесуального кодексу України: (реєстр. № 9700 від 13.01.2012 року, розроблений робочою групою з питань реформування кримінального судочинства, яка утворена Указом Президента України від 17.08.2010 р. № 820) [Електронний ресурс: <http://w1.c1.rada.gov.ua>]. – Режим доступу в мережі Інтернет: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_2?pf3516=9700&sk1=7
2. Пожар В. Г. Процесуальний статус потерпілого за новим кримінальним процесуальним кодексом України: позитивні кроки та прогалини правової

регламентації / В. Г. Пожар // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – № 2. – 2013. – С. 126-131

3. Абламський С. Є. Реалізація прав потерпілого на стадії досудового розслідування : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 ; ХНУВС / Сергій Євгенович Абламський. – Харків, 2014. – 20 с.

4. Концепція реформування кримінальної юстиції України: Затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008: [Електронний ресурс: <http://w1.c1.rada.gov.ua>]. – Режим доступу в мережі Інтернет: <http://w1.c1.rada.gov.ua>

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАКРІПЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Карпов Никифор Семенович
доктор юридичних наук, професор

Федоренко Вікторія Василівна
кандидат юридичних наук

Правосуддя – самостійна галузь державної діяльності, яку здійснює суд шляхом розгляду й вирішення в судових засіданнях в особливій встановленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ.

Основою законодавчої регламентації судової влади є конституція. Практично немає такої сучасної конституції, в якій не було б розділу про цю гілку публічної влади («Про судову владу» – конституції Іспанії, Франції, Японії; «Правосуддя» – Основний закон ФРН; «Суди» – конституція Португалії; «Судочинство» – конституція Угорщини; «Судова система» – конституція Македонії тощо), де в стислій формі встановлено те, що прийнято об'єднати під назвою «конституційні засади судової влади» [1]. Сюди входять: визначення судової влади як однієї зі складових системи розподілу влад; основні принципи організації та діяльності судової системи; правовий статус суддів; судові гарантії прав і законних інтересів громадян.

Ці конституційні засади детально розвинуті в законах про судоустрій (наприклад, у ФРН – Закон про судоустрій (у редакції 1975 р.); у Франції – Кодекс судоустрою 1978 р.; в США – «Судоустрій і судочинство», розділ 28 зводу Законів США; в Іспанії – «Органічний закон про судову владу» 1981 р. та ін.), а також у законах про статус суддів (у Франції – «Органічний закон про статус магістратури» 1958 р., у ФРН – «Закон про суддів» 1961 р. та ін.) [2].

Зрозуміло, що обсяг конституційного регулювання судової влади у різних державах неоднаковий.

Конституції зарубіжних країн, як правило, містять досить лаконічні положення щодо організації судової системи, її ієрархічної структури, інстанційності тощо. Здебільшого у нормах основного закону згадується про верховні суди як вищі суди системи, при цьому може йтися про те, що нижчі суди створюються законом (Конституція США). Така лаконічність пов'язана з тим, що може виникати об'єктивна потреба вносити зміни у судові структури, не змінюючи при цьому конституційні тексти.

Виділяють дві основні моделі судових систем :

1. *Англо-американську (англосаксонську)*, для якої характерно наявність системи судів, які розглядають основні види загальних судових справ (кримінальне, адміністративне, цивільне судочинство), та широке використання судового прецеденту.

Ця модель має загальний всеохоплюючий характер, але не виключається створення окремих спеціалізованих органів, наприклад, ювенільних судів (судів у справах неповнолітніх), патентних, митних, податкових та інших судів.

Як правило система загальних судів має багаторівневу, ієрархічну структуру, покликану гарантувати судову діяльність від помилок, забезпечувати всебічне дослідження як фактичних, так і правових аспектів у справах, що розглядаються судом, і однакове застосування правових норм на всій території держави.

Різновид цієї судової системи існує у деяких федеративних державах (США, Мексика), де паралельно функціонують федеральна судова система та система судів кожного штату. В обох випадках суди здійснюють усі види судочинства, компетенція цих судів відрізняється в основному тим, яке законодавство застосовується (федеральне чи штату). Такий дуалізм судової системи притаманний США, оскільки на території

кожного штату діють і федеральні суди і суди кожного штату, цей територіальний паралелізм виник історично, оскільки на момент створення США у кожному штаті існувала своя судова система. Кожна з цих систем зберігає відносну автономію у юрисдикції, багато в чому їх компетенція перехресується, при цьому в окремих справах Верховний Суд США визнаний вищим органом всієї національної системи.

2. *Романо-германську (європейську континентальну)*, яка має наступні особливості: існування поряд із системою судів загальної юрисдикції інших самостійних спеціалізованих систем судів на чолі зі своїми вищими судами. Ці системи є незалежними, автономними; особливе місце належить конституційним судам; особливу гілку можуть створювати військові суди; судовий прецедент в цій системі використовується досить рідко; судова система має інстанційний характер.

Інколи виділяють *соціалістичну модель* (судова влада майже повністю підконтрольна партійній владі, а члени суддівського корпусу входять до складу партійної номенклатури, не реалізується принцип розподілу влад, специфіка формування суддівського корпусу: виборність усіх суддів та народних засідателів) та *мусульманську модель* (поряд із державними судами діють суди шаріату, мусульманському суду підлягають лише єдиновірці або особи, що погодилися на такий суд, народні засідателі, присяжні тут відсутні, судочинство здійснюється за канонами шаріату; в деяких мусульманських країнах відсутня процедура оскарження рішень суду, звертатися можна лише до імама – вищої духовної особи в державі).

До судової системи можуть також входити *суди звичаєвого права племінні суди*, в яких беруть участь вожді та старійшини. Вони розглядають спори між сусідами, спори про використання земель, пасовищ, лісів, деякі питання сімейного права на підставі звичаїв племені, кримінальні справи такі суди не розглядають. Рішення таких судів, що суперечить закону, є недійсними. Рішення племінного суду може бути оскаржене в суді загальної юрисдикції.

У деяких країнах існують *церковні суди*, які передусім розглядають справи священників, однак можуть накладати стягнення і на прихожан.

Деякі завдання правосуддя можуть здійснювати і так звані органи досудового розгляду – медіатори, консіліатори (посередники,

примирителі), що діють у Франції та Італії. Їх розглядають як *мирових суддів* у незначних справах і призначають органи місцевого самоврядування.

В Індії існують *народні суди*, що розглядають справи про транспортні порушення.

У країнах тоталітарного соціалізму і деяких постсоціалістичних країнах існують *товариські суди*, які розглядають дрібні спори, незначні правопорушення.

Громадськими судами із досить широкими повноваженнями є адміністративні суди, які створюються при установах (США). Їх члени не є державними службовцями, а громадськими діячами [3].

Конституція Франції до розділу про судову владу включає лише три статті. У ст. 64 йде мова про те, що Президент Республіки є гарантом незалежності судової влади і про те, що йому допомагає Вища рада магістратури. В цій та наступних двох статтях декларуються деякі загальні принципи правосуддя, і зокрема про незмінюваність суддів і про те, що ніхто не може бути безпідставно позбавлений свободи. Про судову владу в цій Конституції говориться як про «охоронця особистої свободи, яка забезпечує дотримання цього принципу згідно з умовами, передбаченими законом» (ст. 66). Усі інші питання, що стосуються порядку висування кандидатів на суддівські посади, призначення суддів, їх правового статусу і структури судової системи, делеговані органічним законом (Закон про Вищу раду магістратури 1958 р., Закон про статус магістратури 1958 р., Закон про Високу палату правосуддя 1959 р., Закон про Конституційну Раду 1958 р.). Окрім цих законів, організація судів регулюється Кодексом судоустрою, затвердженого Декретом від 16 березня 1978 р. [4].

Зовсім інакше здійснене конституційне регулювання судів у ФРН. Розділ IX Основного закону, під назвою «Правосуддя» містить досить докладні положення стосовно юрисдикції судів і основних принципів здійснення правосуддя судами, а також правових гарантій громадян. Широко трактується в Основному законі поняття судової влади. Згідно ст. 92 юрисдикційно влада доручається суддям; вона здійснюється конституційним судом, федеральними судами і судами земель. Для здійснення правосуддя в галузі загальної, адміністративної, фінансової, трудової та соціальної юрисдикції відповідно до ст. 95, Федерація заснувала в якості вищих судових інстанцій: Федеральну судову палату,

Федеральний адміністративний, Федеральний фінансовий, Федеральний трудовий і Федеральний соціальний суди. Крім того, ст. 96 дозволила Федерації заснувати федеральний суд для правового захисту комерційної діяльності, військово-кримінальні суди для Збройних сил, а також суди щодо розгляду у дисциплінарному порядку та розгляду скарг [5].

Ще одну модель конституційного регулювання судової влади виявляє Основний закон Іспанії. П. 1 ст. 117 проголошує, що «Судова влада походить від народу і здійснюється від імені Короля суддями і магістратами, які незалежні, незмінювані, відповідальні перед законом і підкоряються тільки закону». В ньому проголошується принцип єдності судової влади, яка очолюється Генеральною радою як вищим керівним органом (п. 2 ст. 122) – Вищою судовою інстанцією єдиної для всієї Іспанії і для всіх сфер судової діяльності є Верховний суд (ст. 123). В Іспанії є також Конституційний суд, який є єдиним верховним тлумачем Конституції для всієї країни. Конституція у розділі IX підкреслює виняткову незалежність Конституційного суду не тільки від судової влади, але і від законодавчої та виконавчої влад [6].

З точки зору конституційної організації судів з-поміж європейських держав особливе місце посідає Великобританія. Оскільки тут немає писаної конституції, викладеної у вигляді єдиного акта, питання організації судів регламентуються Законами про судоустрій 1873-1875 рр. і Законом 1971 р. про суди Англії та Уельсу, в яких встановлена чітка судова ієрархія. Усі суди тут поділені на вищі та нижчі судові установи, а повноваження окремих судових установ регулюються відповідними парламентськими актами. На чолі всієї судової системи, включаючи суди спеціальної юрисдикції, стоїть Лорд-канцлер, який входить до складу уряду (є членом Кабінету міністрів), і одночасно головою Палати лордів Парламенту. Повноваження, якими він володіє щодо судів, делегуються йому парламентськими актами [7].

Із неєвропейських держав доцільно зупинитися на аналізі конституцій США та Японії.

У США, наприклад, конституційне регулювання організації федеральних судів і судів штатів відрізняється. Так, згідно з Конституцією США 1787 р., судова влада здійснюється Верховним судом США і тими нижчими судами, які будуть час від часу створюватися Конгресом. Через два роки після прийняття Конституції нижчі федеральні суди були

засновані у вигляді судів двох рівнів: районних судів (суди першої інстанції) та окружних судів (апеляційна інстанція). Щодо судових систем окремих штатів, то обсяг конституційного регулювання їх організації розв'язується по-різному. В штаті Нью-Йорк Конституція лише коротко окреслює загальну структуру судів. Конституція же штату Іллінойс, навпаки докладно викладає усно структуру судів цього штату, їх повноваження, порядок обрання і призначення суддів тощо) [8].

Конституція Японії 1947 р. присвячує судовій системі VI розділ під назвою «Судова влада». Ст. 76 проголошує, що «уся повнота судової влади належить Верховному суду і таким судам нижчих інстанцій, які будуть засновані законом» (це норма, як бачимо, запозичена з Конституції США). Найважливішими є два положення, які встановлені у цій же статті: 1) жоден адміністративний орган не може здійснювати судову владу з правом остаточного розв'язання (абз. 2); 2) усі судді незалежні і діють, додержуючись своєї совісті, при цьому вони керуються тільки Конституцією і законами (абз. 3). В Японії створена багаторівнева судова система – суди в префектурах, апеляційні суди та Верховний суд. Крім того, діють суди у сімейних справах та суди сумарної юрисдикції. Інакше кажучи, зовні судова система схожа на аналогічні структури в інших зарубіжних країнах [9].

Ми бачимо, що трактування поняття судової влади та її конституційне регулювання в різних країнах різне. Законодавці розглянутих держав додержувалися своїх конституційних традицій. Однак, досвід європейських країн може бути прийнятним і корисним для України в частині вирішення завдань стосовно розширення функцій судів і поширення незалежності суддів, а також їх зобов'язання підпорядковуватись лише закону.

Проте, необхідно зазначити, що порівняльний аналіз відповідних положень конституцій як зарубіжних країн, так і України дає підставу відзначити деякі загальні риси. До них, насамперед, можна віднести : 1) заборона на запровадження надзвичайних судів; 2) в окремих державах (США, Японія та ін.) повноваженнями конституційного контролю володіють суди загальної конституції на чолі з Верховним судом; 3) конституційне регулювання діяльності судів значно повніше відображене у писаних конституціях [3].

В ході реформування вітчизняної судової системи використовувався зарубіжний досвід, але його запозичення не мало системного характеру. Разом з тим, окремі елементи запозичення зарубіжного досвіду вже простежуються і можуть бути використані в подальшому, тому у даному напрямі потрібні наукові дослідження та розробки, практичне втілення результатів яких може бути ще одним кроком назустріч вдосконаленню судової системи та побудові правової держави в Україні.

Література:

1. Савченко О. Конституційне закріплення принципу верховенства права в зарубіжних державах / О. Савченко // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 7. – С. 100-103.
2. Георгіца А. З. Конституційне право зарубіжних країн : підруч. / А. З. Георгіца. – Тернопіль : Астон, 2003. – 432 с.
3. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс : підруч. / В. М. Шаповал. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 464 с.
4. Конституция Французской Республики от 04 октября 1958 года ; [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://vivovoco.rsl.ru/VV/LAW/FRANCE_W.HTM.
5. Основной Закон Федеративной Республики Германии от 23 мая 1949 г. ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.1000dokumente.de/?c=dokument_ru&dokument=0014_gru&object=translation&l=ru.
6. Конституция Испании от 29 декабря 1978 года ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vivovoco.rsl.ru/VV/LAW/SPAIN.HTM>.
7. Конституция Великобритании ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uznal.org/constitution/United_Kingdom.
8. Конституция Соединённых Штатов Америки от 17 сентября 1787 года ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/cnstUS.htm>.
9. Конституция Японии от 03 мая 1947 года ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uznal.org/constitution/Japan/R.ZIP>.

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА ТА ЙОГО ДОКАЗОВЕ ЗНАЧЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Кравчук Тетяна Олександрівна

здобувач кафедри права Академії рекреаційних технологій та права (м. Луцьк)

Результатом проведення кожної експертизи є відповідний документ, який має назву висновок експерта. Він є одним із передбачених законодавством України процесуальних джерел доказів. Висновок експерта підлягає оцінці судом та особою, що проводить дізнання, слідчим, прокурором, як і будь-яке джерело доказів. Те, що висновки експертизи ґрунтуються на спеціальних, наукових знаннях експерта, призводить в криміналістичній науці до різних точок зору щодо мети, змісту і об'єму оцінки висновку експерта. Дослідженню поняття висновку експерта та його використання в ході доказування у адміністративному процесі присвячені роботи таких вітчизняних вчених як В. В. Гордєєв, О. М. Дубенко, О. М. Круглов, В. К. Колпаков, О. М. Нечитайло, О. В. Умнова та інші.

Висновок експерта – це письмове повідомлення про хід проведеного ним дослідження і про результати з питань, що вирішуються. Стаття 102 КПК України регулює зміст висновку експерта. Більш детально його структура регламентована різними відомчими нормативними актами МВС, МЮ, СБУ, МОЗ України тощо. Погляди щодо змісту висновку експерта в криміналістичній літературі є дискусійними.

Висновок оцінюється за критеріями наукової достовірності й доказового значення. Суд або прокурор можуть і повинні перевірити не тільки логіку експертного доказування, але й розібратися у висунутих експертом наукових положеннях, щоб упевнитися в достовірності й повноті висновків експерта [1, с. 280].

Вірність висновку експерта перевіряють і оцінюють шляхом співставлення висновків з іншими доказами, які зібрані по справі, з'ясування питання про те, чи не суперечить висновок іншим матеріалам, в тому числі іншим висновкам експертів по даній справі. Оцінка висновку експерта є складною розумовою діяльністю» [2, с. 75].

Під час оцінки висновку експерта, як джерела доказів, суддям слід брати за основу оцінку компетенції експерта, який проводив експертне дослідження, сучасний рівень застосованих дослідницьких методів, повноту, логічну й наукову обґрунтованість висновків експерта тощо.

Оцінка допустимості висновку експерта неможлива без визначення компетентності експерта. Оцінка висновку експерта з точки зору компетентності полягає у вивченні питань, окреслених перед експертом, та їх віднесенні до тієї чи іншої галузі знань; у вивченні фактичних даних, встановлених експертом, а також вирішенні питання, які саме спеціальні знання були необхідні для їх встановлення; ознайомленні з даними, що характеризують експерта як спеціаліста в певній галузі знань; та визначенні того, чи належать до компетенції експерта наукові положення й методи дослідження, застосовані під час проведення експертизи. На допустимість впливає справжність об'єктів, досліджуваних експертом.

Одна із особливостей оцінки висновку експерта – необхідність спеціального мотивування підстав, за якими висновок не береться до уваги. Встановлення суперечності між висновком експерта та іншими даними по справі ще не свідчить про достовірність висновку. Суперечливі дані підлягають новій оцінці, у ході якої можуть бути встановлені погрішності у результатах місця події або обшуку, помилки у показаннях свідків або потерпілого або інші [2, с. 76].

Частина 1 статті 101 КПК України тлумачить висновок експерта як «докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи». Висновок повинен: а) ґрунтуватися на відомостях, які експерт сприймав безпосередньо або вони стали йому відомі під час дослідження матеріалів, що були надані для проведення дослідження (ч. 3 ст. 101 КПК України); б) не може ґрунтуватися на доказах, які визнані судом недопустимими (ч. 5 ст. 101 КПК України); в) надається в письмовій формі, але кожна сторона має право звернутися до суду з клопотанням про виклик експерта для допиту під час судового розгляду для роз'яснення чи доповнення його висновку (ч. 7 ст. 101 КПК України); г) передається експертом стороні, за клопотанням якої здійснювалася експертиза (ч. 9 ст. 101 КПК України); г) не є обов'язковим для особи або органу, яка здійснює провадження, але незгода з висновком

експерта повинна бути вмотивована у відповідних постанові, ухвалі, вирoku (ч. 10 ст. 101 КПК України). Запитання, які ставляться експертові, та його висновок щодо них не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта (ч. 4 ст. 101 КПК України).

Експерт: а) дає висновок від свого імені і несе за нього особисту відповідальність (ч. 3 ст. 101 КПК України); б) експерт, який дає висновок щодо психічного стану підозрюваного, обвинуваченого, не має права стверджувати у висновку, чи мав підозрюваний, обвинувачений такий психічний стан, який становить елемент кримінального правопорушення або елемент, що виключає відповідальність за кримінальне правопорушення (ч. 6 ст. 101 КПК України). Якщо для проведення експертизи залучається кілька експертів, експерти мають право скласти один висновок або окремі висновки (ч. 8 ст. 101 КПК України).

Відзначемо, що на відміну від кримінального судочинства в адміністративному суді не використовують таку форму як допит. В адміністративному судочинстві відсутнє таке поняття як «допит», на відміну використовують поняття «судовий виклик» та «роз'яснення в суді». Стаття 33 КАСУ передбачає в ч. 1 – судові виклики і повідомлення (які здійснюються повістками про виклик і повістками-повідомленнями). Повістки про виклик у суд надсилаються особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам, а повістки-повідомлення – особам, які беруть участь у справі, з приводу вчинення процесуальних дій, у яких участь цих осіб не є обов'язковою (ч. 2 ст. 33 КАСУ). Судовий виклик або судове повідомлення осіб, які беруть участь у справі, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів здійснюється рекомендованою кореспонденцією (листом, телеграмою), кур'єром із зворотною розпискою за адресами, вказаними цими особами, або шляхом надсилання тексту повістки, складеного відповідно до статті 34 КАСУ факсимільним повідомленням (факсом, телефаксом), електронною поштою, телефонограмою, опублікування у друкованому засобі масової інформації (ч. 3 ст. 33 КАСУ). Повідомлення шляхом надсилання тексту повістки здійснюється за тими самими правилами, що і повідомлення шляхом надсилання повістки, крім випадків, установлених КАСУ. Якщо фізична особа, яка бере участь у справі, діє через представника і суд не вважає її особисту участь обов'язковою, він може направити повістку лише представникові (ч. 5 ст. 33 КАСУ).

Результатом всебічної оцінки висновку експерта, як доказу, може бути встановлене наступне: 1) висновок визнається повним, категоричним, науково обґрунтованим, якщо він відповідає іншим, зібраним за справою матеріалам; 2) у висновках експерта виявляється ряд фактичних неточностей, незначних розбіжностей в датах, математичні помилки і описки, які могли виникнути в результаті недбалості експерта, але вони не впливають на достовірність висновку; 3) висновок експерта є непереконливим, містить у собі недостатньо ясні формулювання і неповні відповіді на поставлені слідчим питання; 4) висновок експерта визнається науково необґрунтованим; 5) буде очевидною неповнота дослідження, оскільки в процесі розслідування виникли нові обставини, які не могли відобразитися в цьому експертному висновку; 6) експертом перевищені повноваження, надані йому законом (вирішення правових питань, питань, які виходять за межі його компетенції, які не потребують спеціальних знань); 7) висновок експерта суперечить іншим доказам у справі [3, с. 102].

Таким чином, оцінка висновку експерта є відповідальним, кропітким етапом використання доказів. Однак для процесуальної особи, на практиці, оцінка висновку експерта здебільшого зводиться до перевірки того, чи на всі поставлені питання експерт дав відповідь, а це не є рівноцінним навіть перевірці повноти висновку, тобто всіх обставин проведеного дослідження, а не тільки збігу кількості відповідей і питань. Висновок експерта не має переваг перед іншими доказами, хоча він і ґрунтується на спеціальних знаннях. Вони повинні порівнюватися з іншими доказами й оцінюватися судом. Повнота висновку експерта передбачає: а) повноту використання матеріалів, наданих експерту; б) застосування різноманітних методів дослідження, що доповнюють один одного, які необхідні для достовірної відповіді на поставлені запитання; в) повноту опису у висновках ходу роботи, виконаної експертом.

Література :

1. Панько Н. А. Допит експерта в суді як засіб оцінки його висновку / Н. А. Панько // Часопис Київського університету права / Київський ун-т права НАН України. – 2013. – № 1. – С. 280-284.
2. Клименко Н. І. Висновок експерта як джерело доказу в судочинстві / Н. І. Клименко // Експертне забезпечення розслідування окремих видів

злочинів : матеріали науково-практичної конференції (Київ, 31 березня 2011 року) ; Національна академія внутрішніх справ, навчально-науковий інститут підготовки слідчих і криміналістів. – К. : [Б. в.], 2001. – С.73-76.

3. Притузова В. А. Заключение эксперта как доказательство в советском уголовном процессе / В. А. Притузова. – М. : Юрид. лит., 1959. – 161 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНОЛОГІЧНУ ХАРАКТЕРИСТИКУ УЧАСНИКІВ ОРГАНІЗОВАНОЇ ГРУПИ, ЩО ВЧИНЯЄ НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ АВТОТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Татаріна Ольга Юріївна

*ад'юнкт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ*

1. Двадцять перше століття увійде в історію України як період бурхливого розвитку та поширення автотранспорту. Сучасний автотранспорт виконує не тільки роль засобу пересування і перевезення вантажів, але й перетворився на складову загального прогресу людства, залучаючи громадян нашої держави до найсучасніших досягнень цивілізації у різноманітних галузях. Однак, у останнє десятиліття в Україні щороку реєструвалося у середньому 7,3 тис. незаконних заволодінь транспортними засобами, з яких – 5,6 тис. (76,7%) – заволодіння легковими автомобілями. У 2015 році кількість автомобілів, котрими незаконно заволоділи залишається стабільно високою – 6890 (у 2000 р. – 2733, 2005 р. – 6197, 2010 р. – 3376). При цьому відсоток розкриття таких кримінальних правопорушень зменшився з 52,99% у 2013 році до 27,31 у 2015 році.

2. Попередження та розслідування таких кримінальних правопорушень органами Національної поліції ускладнюється тим, що вони, зазвичай, вчиняються організованими злочинними групами, за чітко розробленим планом, особами обізнаними з роботою правоохоронних органів, з детальним розподілом ролей учасників, одні з яких безпосередньо вчиняють заволодіння автотранспортними засобами, інші змінюють номери кузова та агрегатів, виготовляють фальшиві документи,

маскують доходи отримані від легалізації автотранспорту, легалізують та збувають автотранспортні засоби. Значну частину доходів злочинні групи використовують для налагодження корупційних зв'язків у судових та правоохоронних органах.

3. Проведене нами дослідження дало можливість встановити низку особливостей особи правопорушників, що вчиняють незаконні заволодіння автотранспортними засобами у складі організованої групи, знання яких дозволить з досить високим ступенем ймовірності визначати можливе коло осіб, від яких можна чекати учинення таких протиправних діянь, розробляти дійові заходи впливу на них, виявляти найбільш значимі зовнішні обставини, котрі обумовлюють учинення таких правопорушень, намічати основні напрями діяльності органів Національної поліції щодо їх попередження та профілактики.

У більшості випадків лідер (організатор) в організованому злочинному угрупованні, що вчиняє незаконні заволодіння автотранспортом, має вищу освіту – 44%, середню спеціальну – 35%, середню освіту – 17%, незакінчену середню освіту – 4%. За віковими характеристиками лідерами є чоловіки – 100%, 25% – віком від 25 до 34 років, 61,9% – від 35 до 49 років і 13,1% – чоловіки у віці від 50 до 65 років. Кожен п'ятий з цих осіб раніше судимий. До основних якостей лідерів (організаторів) можна віднести: організаторські здібності, рішучість, оперативність, комунікабельність, цілеспрямованість, прагматичність, компетентність. Аналізуючи ст. 27 КК України виокремлено шість основних видів діяльності, що притаманні особі організатора злочинного угруповання: 1) організація учинення злочину (злочинів); 2) керування підготовкою злочину (злочинів) або його (їх) учиненням; 3) утворення організованої групи чи злочинної організації; 4) керування організованою групою чи злочинною організацією; 5) забезпечення фінансування злочинної діяльності організованого угруповання; 6) організація приховування злочинної діяльності.

4. Щодо кримінологічної характеристики особи інших членів організованих злочинних угруповань, що вчиняють незаконні заволодіння автотранспортом (виконавець, підмовник, пособник), то в ході дослідження отримані такі показники: чоловіки суттєво домінують серед таких правопорушників (98%); найбільшою кримінальною активністю

відрізняється вікова група 22-27 років (12%); серед вивчених осіб кримінологічний рецидив складає 28%. В основному такі особи не працюють і не навчаються (42%), мають відношення до експлуатації транспортних засобів (наявні або позбавлені водійських прав) (82%), мають зв'язки зі злочинним середовищем (38%), переважна більшість з них на момент учинення кримінального правопорушення були тверезими (88%); більшість з них мають освіту середню або вище середньої (74%).

5. На нашу думку структура організованої злочинної групи може бути представлена таким складом учасників : «організатор», «навідники», «кучери», «специ», «сторожі», «кур'єри», «збувальники».

6. Щодо типології організованих злочинних груп, котрі вчиняють незаконні заволодіння автотранспортними засобами, то вона може бути такою : 1) проста організована група; 2) структурована організована група; 3) розширене організоване кримінальне угруповання: а) «команда» (або «бригада»); б) «громада»; 4) бандитське угруповання : а) «класична банда», б) «спеціалізована банда», в) «заказники»; 5) мафіозне утворення (злочинний синдикат).

7. За проведеними дослідженнями зазначені організовані групи були з міжнародними зв'язками – 9,5%, з міжрегіональними – 7,8%, з міжобласними – 44,1%, місцевими зв'язками, що діяли у межах одного міста – 24,6%, районного рівня – 14%. Діяльність міжрегіональних організованих злочинних груп може поширюватися на кілька регіонів у масштабах однієї держави. Таким групам властиві усі ознаки організованої злочинності: суворі дисципліна, стабільність, ієрархія, певна цілеспрямованість, спільність грошових інтересів, чіткий розподіл ролей, плановість дій учасників, використання сучасних технічних засобів і знарядь під час учинення кримінальних правопорушень. Транснаціональна злочинна група відрізняється більш досконалою організацією й більш широким розмахом протиправної діяльності, що виходить за межі однієї держави. За своєю структурою транснаціональні групи багато у чому схожі з міжрегіональними, але вони іноді складаються з декількох окремих блоків. Діяльність транснаціональних угруповань більш законспірована й прикрита, в основному, за рахунок корумпованих зв'язків із чиновниками державних установ, підприємцями різних міжнародних фірм (підприємств), що займаються автомобільним

бізнесом, представниками митної й прикордонної служби, а також працівниками правоохоронних органів. До даного типу відносяться міжнародні злочинні угруповання, котрі займаються незаконними заволодіннями автотранспортними засобами і контрабандою автомобілів.

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СКЕЛЕТОВАНОГО АБО РОЗЧЛЕНОВАНОГО ТРУПА, З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНО ЗНАЧИМОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЙОГО ВІК

Товтин Світлана Вікторівна

здобувач кафедри кримінального права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

В ході встановлення особи невідомого скелетованого та (або) розчленованого трупа виникає необхідність як можна точно встановити вік людини. Однак, під час встановлення віку особи такого трупа, слід передбачати те, що експерти під час проведення такої експертизи повинні враховувати значну кількість відомостей про динаміку зміни органів, тканин, фізіологічних функцій з віком, фактори зовнішнього середовища, а також фізіологічні, патологічні та індивідуальні особливості конкретного організму, можливі порушення процесів розвитку внаслідок спадкових дефектів, що проявляються зокрема у кістковій системі.

Під час оцінки висновку судово-медичної експертизи скелетованого та (або) розчленованого трупа, у кримінальних провадженнях про убивства, слідчому слід враховувати, що судовими медиками доведена асинхронність старіння на рівнях організму у цілому, органному і тканинному рівнях, тому точне установлення календарного віку є неможливим, адже календарний вік може збігатися з біологічним лише випадково [1].

Під час діагностики віку виникають значні труднощі, обумовлені тим, що на підставі вивчення біологічних об'єктів можливо визначити лише морфологічний вік, а слідчому та працівнику оперативного підрозділу, котрі розслідують убивство, важливо знати хронологічний, тобто паспортний вік. А на відміну від календарного (паспортного) віку,

морфологічний вік може охоплювати більший або менший період життя людини, на протязі якого відбуваються відповідні зміни.

Тому під час встановлення віку загиблого за кістковими залишками експертам слід: 1) здійснювати комплексне дослідження із залученням широкого кола методів і об'єктів; 2) цілеспрямовано обирати об'єкт дослідження, за яким можна більш точно встановити вік; 3) здійснювати ретельну діагностику з урахуванням можливих патологічних змін; 4) оцінювати вік з урахуванням впливу різних зовнішніх факторів, способу життя, харчування та ін. [2, с. 223].

Найбільш точно встановити вік скелетованого трупа можливо за: а) *зубами*, б) *швами основи черепа*; в) якомога більшою кількістю зібраних *кісток скелета*. Кістки черепа та інші кістки скелету розвиваються у відповідності до певних строків і у відомій послідовності. При цьому зуби і шви основи черепа є найбільш інформативними. Багато наукових робіт присвячено визначенню віку за окремими кістками, однак точність визначення у осіб молодших 35 років складає близько 5 років, а у осіб старшого віку не перевищує 10 років [2, с. 227].

Щодо розчленованих трупів, зокрема голови, то морфологічні ознаки обличчя з віком змінюються у подібному напрямі у представників різних расових груп незалежно від статі (за виключенням більш ранньої появи зморщок і посивіння волосся у чоловіків), тому їх зазвичай експерти розглядають у сукупності (зміни волосся, вуха, покатисть лобу, ріст брів, колір очей, форма носа та ін.). Такі вікові зміни ознак зовнішності можуть мати певне значення під час оцінки отриманої від спеціаліста інформації про особу [2, с. 236-238].

Встановлюючи вік загиблої дитини або підлітка, у ході проведення судово-медичної експертизи трупів, експерти використовують відомості про вагу, зріст, розміри окремих частин тіла, строки появи молочних залоз і корінних зубів, низку ознак пов'язаних зі статевим дозріванням, при цьому використовуються спеціальні таблиці [3, с. 45-52].

На даний час, судово-медичне дослідження трупа, може дати відповідь на питання про вік трупа з такими похибками: немовля – до 1 місяця; підліток – до 1-2 років; дорослий – у середньому до 5 років; особа старша 50 років – до 10 років [4, с. 162].

У цілому, на думку науковців, визначення віку і статі дорослих, у випадку наявності повного скелету можлива у 100%, одного черепа – у

90%, одного тазу – у 95%, черепу і тазу – у 98%, довгих кісток – у 80%, довгих кісток і черепу – у 95% [5, с. 123-125].

Однак, при цьому варто ще раз наголосити, що під час будь-яких досліджень трупа, особливо скелетованого та (або) розчленованого, встановлюється біологічний вік індивіда, котрий може не збігатися з паспортним.

Література:

1. Неклюдов Ю. А. К вопросу определения возраста трупов неизвестных лиц / Ю. А. Неклюдов, Ю. Д. Алексеев, А. А. Ефимов, А. В. Павлов / Судебная экспертиза на рубеже тысячелетий : материалы мужевед. науч.-практ. конф. : в 3 ч. – Саратов СЮИ МВД России, 2002. – Ч. 1. – С. 200-203.
2. Федосюткин Б. А. Справочник следователя по медицинской криминалистике. – Ростов-на-Дону : изд-во «Приазовский Край», 2010. – 512 с.
3. Богуславский Л. Г. Судебно-медицинская экспертиза трупа неизвестного лица. – К. : Здоров'я, 1964. – 144 с.
4. Шухнин М. Н. Неопознанный труп. Установление личности / Шухнин М. Н. – М. : Юрлитинформ, 2006. – 224 с.
5. Авдеев М. И. Организация судебно-медицинской экспертизы измененных трупов и их частей / И. М. Авдеев // Раскрытие тяжких преступлений против личности : материалы науч.-практ. конференции / Всесоюз. ин-т по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности. – М. : ВИППП, 1973. – Ч. 2. – С. 125-128.

**МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ
ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

Грушевський Віталій Анатолійович

*ад'юнкта ад'юнктури Харківського національного університету
внутрішніх справ*

УДК 351.713 (477): 341

Побудова громадянського демократичного суспільства має на меті сприяти населенню в реалізації його прав та свобод, створенні оптимальних і комфортних умов для задоволення громадянами своїх потреб та інтересів, зокрема в податковій та митній сферах. Державна фіскальна служба України та її регіональні управління є, по суті, новими структурними утвореннями у механізмі держави. Але відмітимо той факт, що необхідність проведення реформ у щойно створеному органі – не випадкова, а є результатом цілеспрямованої політики держави. Україна – країна з перехідною економікою, тому апарат органів державної влади має бути приведений до найбільш оптимального її стану.

Вітчизняний та зарубіжний досвід свідчать, що реформування органів публічної адміністрації має бути органічно вбудованим у процеси суспільних перетворень, спрямованих на прогресивний розвиток суспільства і держави. Але, як слушно зазначає В.В. Попова, в умовах євроінтеграції важливо не захопитися механічним запозиченням і перенесенням в українську податкову та митну системи європейського та міжнародного досвіду, а виробити з його урахуванням обґрунтовану, узгоджену з національними інтересами фіскальну політику та механізми її реалізації, побудувати ефективну систему податкових та митних органів [1, с. 160].

Так, у складі Міністерства фінансів Сполучених Штатів Америки з 1990 року працює Служба протидії фінансовим злочинам, яка виконує функції фінансової розвідки. Співробітники служби здійснюють розвідку й аналіз інформації для виявлення протиправних дій, пов'язаних з відмиванням грошей на національному й міжнародному рівнях, а також інших фінансових проступків. У Швейцарії в складі Управління прямого

федерального податку також створена Спеціальна служба податкових розслідувань. Цьому підрозділу дано право здійснювати розслідування і притягати до адміністративної та кримінальної відповідальності осіб, які ухиляються від сплати податків. Про необхідність утворення спеціального підрозділу, а саме Служби фінансових розслідування наголошується і в нашій державі. Основна увага та діяльність нової Служби має бути зосереджена на попередженні і розслідуванні тяжких протиправних дій, розвитку оперативної та аналітичної діяльності, побудові доступу до баз даних різних суміжних державних органів та організацій, у тому числі органів Міністерства внутрішніх справ, Державної служби фінансового моніторингу тощо. Нове відомство повинно відповідати передовим світовим практикам та основоположним європейським принципам побудови та функціонування, а для цього варто досконало вивчити іноземний досвід такої роботи та адаптувати його до вимог національного законодавства і буття. Як наслідок, повинна з'явитися нова дієва структурна одиниця для захисту законних фінансових інтересів держави і громадян від протиправних посягань та для захисту всього фінансового потенціалу держави.

В Канаді широко розвинена мережа надання консультаційних послуг платникам податків, створені сприятливі умови в приймальних пунктах платників податків, існує єдина телефонна мережа консультаційних послуг в цілому по країні з єдиним телефонним номером. Такий досвід роботи варто використати та впровадити і у вітчизняну практику.

В Японії діюча на даний час система органів податкового управління та контролю сформувалася ще в середині ХХ століття, зазнавши до теперішнього часу лише незначні організаційні та законодавчі зміни. Простота і доступність податкової системи Японії засновані на тому факті, що японські податкові органи вважають, що розумні податкові збори, які не розоряють громадян і не примушують їх вдаватися до неймовірних хитрощів, аби уникнути сплати, в кінцевому рахунку, вигідніше державі [2, с. 122–131]. Тому фіскальна політика нашої держави повинна набути схожих рис та обрати вектор на економічну спрямованість, раціональність, прозорість та уніфікованість.

Корисним для України може стати вивчення досвіду функціонування системи оподаткування Сінгапуру, оскільки вона вважається найдосконалішою у світі. Державний бюджет Сінгапуру, у переважній

своїй більшості, формується саме за рахунок фіскальних надходжень. Легкою є і взаємодія податкових органів Сінгапуру з бізнесом. Так, наприклад, у державі передбачені пільги в оподаткуванні протягом перших трьох років для компаній, які щойно утворились [3].

Підводячи підсумки зазначимо наступне: ефективне функціонування фіскальних органів і вирішення тих завдань, які стоять перед ними можливо лише за рахунок проведення єдиної політики, спрямованої на досягнення балансу інтересів держави, платника податків та самої фіскальної системи України. Тому вже сьогодні Державна фіскальна служба України потребує реструктуризації з тим, щоб сформувати такий орган державної влади, в якому не буде місця проявам бюрократії та корупції, а виключно цілеспрямована робота з населенням та бізнесом.

Література:

1. Попова В.В. Реорганізація системи податкових органів: організаційно-структурні аспекти міжвідомчої інтеграції / В.В. Попова // Економіка. Фінанси. Право. – 2011. – № 11–12. – С. 14–18.
2. Пономарьов О.В. Адміністративно-правовий статус податкової міліції України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Пономарьов Олег Валерійович. – Київ, 2015. – 179 с.
3. Білоус І. Настав час радикальних рішень / І. Білоус [Електронний ресурс] // Незалежний аудитор. – Режим доступу : http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/1063?view=material

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОВЕРНЕННЯ СПЛАЧЕНОГО СУДОВОГО ЗБОРУ НА СТАДІЇ КАСАЦІЙНОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

Коцан Володимир Ярославович

провідний юрисконсульт Державної інспекції сільського господарства в Чернівецькій області

Прийняття Верховною Радою України 08.07.2011р. Закону України «Про судовий збір» стало важливою подією в судочинстві, оскільки

Декрет Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 року № 7-93 "Про державне мито" об'єктивно не відповідав вимогам часу.

Цей важливий нормативно-правовий акт можна умовно поділити на два періоди – до 22 травня 2015 року та після цієї дати.

Відповідно до п.3 ч.1 статті 7 Закону України «Про судовий збір» (в редакції від 28.03.2015р.) сплачена сума судового збору повертається за ухвалою суду в разі відмови у відкритті провадження у справі. [1]

Враховуючи п.5 ч.5 ст.214 КАС України суддя-доповідач (Вищого адміністративного суду України) відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі також у випадках, якщо касаційна скарга є необґрунтованою і викладені в ній доводи не викликають необхідності перевірки матеріалів справи. [2]

В Постанові Пленуму Вищого адміністративного суду України від 23.01.2015р. №2 «Про практику застосування адміністративними судами положень Закону України від 8 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» зазначено наступне: «Аналіз судової практики Вищого адміністративного суду України щодо відмови у відкритті касаційного провадження у справі з підстав, зазначених у цій нормі, вказує на те, що судовий збір у цьому випадку відповідно до пункту 3 частини першої статті 7 Закону про судовий збір не повертається, оскільки для застосування цієї норми суд перевіряє законність судових рішень.» [3]

Тобто, до 01 вересня 2015 року судові установи зазвичай не повертали судовий збір, сплачений за подання касаційної скарги у випадку відмови у відкритті касаційного провадження по справі на підставі п.5 ч.5 ст.214 КАС України.

З 01 вересня 2015 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» від 22 травня 2015 року № 484-VIII, згідно якого п.3 ч.1 статті 7 Закону України «Про судовий збір» викладено в наступній редакції: «Сплачена сума судового збору повертається за клопотанням особи, яка його сплатила за ухвалою суду в разі відмови у відкритті провадження у справі в суді першої інстанції, апеляційного та касаційного провадження у справі.

В пояснювальній записці до Проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору (реєстр. № 2862 від 15.05.2015, поданий Кабінетом Міністрів України) зазначено

про те, що для забезпечення виконання підпункту «б» пункту 35 Меморандуму про економічну та фінансову політику (між Україною і Міжнародним валютним фондом) необхідно переглянути, в тому числі, порядок сплати судового збору та його повернення. [4]

Тобто, враховуючи те, що Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» від 22 травня 2015 року № 484-VIII набрав чинності, Законодавець надав можливість заявникам касаційної скарги повертати сплачений судовий збір у випадку відмови у відкритті касаційного провадження у справі.

Натомість, в Постанові Пленуму Вищого адміністративного суду України від 05.02.2016р. №2 «Про судову практику застосування адміністративними судами окремих положень Закону України від 8 липня 2011 року №3674-VI «Про судовий збір» у редакції Закону України від 22 травня 2015 року №484-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» Пленум Вищого адміністративного суду України зазначив наступне: «Зміни, яких зазнав пункт 3 частини першої статті 7 Закону № 3674-VI, не змінили характеру рішень, ухвалення яких є підставою для повернення судового збору. Відповідно відмова у відкритті касаційного провадження на підставі пункту 5 частини п'ятої статті 214 КАС України залишається винятком, і судовий збір у разі ухвалення такого рішення поверненню не підлягає. Крім того, за правовою позицією Верховного Суду України таке рішення суду касаційної інстанції про відмову у відкритті касаційного провадження є результатом касаційного перегляду оскаржуваних рішень першої та апеляційної інстанції (постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2015 року)» [5]

Тобто, навіть після того, як Верховна Рада України уточнила положення п.3 ч.1 ст.7 Закону України «Про судовий збір», після таких роз'яснень Вищого адміністративного суду України, не в усіх випадках судовий збір за подання касаційної скарги має повертатись.

Тим самим, враховуючи нові підвищені ставки судового збору, в разі відмови у відкритті касаційного провадження у справі, Вищий адміністративний суд України в середньому не повертатиме фізичним особам 661,44 грн. та суб'єктам владних повноважень 1653,60 грн. відповідно.

Цілком очевидно, що Верховна Рада України в Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» від 22 травня 2015 року № 484-VIII не передбачила, що є винятки в питанні повернення судового збору у разі відмови у відкритті касаційного провадження по справі. А тому по всім п'яти пунктам ч.5 ст.214 КАС України судовий збір повинен повертатись.

Враховуючи вищевикладене, на думку автора, Верховному Суду України як найвищому судовому органу у системі судів загальної юрисдикції слід переглянути практику Вищого адміністративного суду з порушеного питання.

Література:

1. Закон України «Про судовий збір» від 08.07.2011 № 3674-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
3. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 23.01.2015р. №2 «Про практику застосування адміністративними судами положень Закону України від 8 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.vasu.gov.ua/plenum/post_plenum/postanova_plenumu_vasu_2_23-01-2015/
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору, реєстр. № 2862 від 15.05.2015 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55145
5. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 05.02.2016р. №2 «Про судову практику застосування адміністративними судами окремих положень Закону України від 8 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» у редакції Закону України від 22 травня 2015 року 484-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vasu.gov.ua/plenum/post_plenum/postanova_plenumu_2_2016-02-05/

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПРАВОВИХ ПІДСТАВ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Стукаленко Віктор Авксентійович

*кандидат юридичних наук, кафедра прикладної економіки Одеського
торгівельно-економічного інституту Київського національного
торгівельно-економічного університету*

Виконання рішень Європейського суду з прав людини (далі -ЄСПЛ) передбачене у ст. 46 Конвенції « Про захист прав людини і основоположних свобод» [1] (далі - Конвенція 995_004).

Порядок виконання рішень ЄСПЛ регулюється: Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 № 3477-IV[2]; Законом України «Про виконавче провадження» від від 21.04.1999 № 606-XIV[3]; Постановою Кабінету міністрів України № 784 від 31 травня 2006 р. «Про заходи реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [4]; Наказом Мін'юсту України від 23.09.2013 № 1989/5 «Порядок взаємодії Департаменту державної виконавчої служби та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини під час забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання рішень Європейського суду з прав людини» [5]; іншими нормативно-правовими актами з урахуванням особливостей, що передбачені Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477-IV.

Так, Закон України № 3477-IV створює належне правове підґрунтя для ефективного дотримання міжнародно-правових стандартів у сфері захисту прав людини. Стаття 17 цього Закону закріплює обов'язок національних судів про застосовування при розгляді справ Конвенцію 995_004 та практику ЄСПЛ і передбачає, що Конвенція 995_004 є джерелом права. Тобто, дане положення формально легітимізувало для українських суддів можливість прямо посилатися у судовому рішенні на практику ЄСПЛ. Це свідчить про новий підхід до розуміння джерел права, не характерний для країн «континентальної системи права» (якою є

Україна), і для якої рішення судів не є джерелом права (на противагу «прецедентній системі права») [6].

Прийняття Закону України № 3477-IV свідчить про прагнення України до міжнародного співробітництва, забезпечення практичної дії Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на території України.

Цей Закон України увібрав у себе всі сучасні напрацювання Ради Європи, спрямовані на всебічне вирішення питань виконання державами-членами рішень Європейського суду законодавчо закріпивши забезпечення виконання рішення ЄСПЛ шляхом вжиття заходів індивідуального та загального характеру[6].

Відповідно до ст. 1 Закону України № 3477-IV, виконанням Рішення ЄСПЛ є: а) виплата Стягувачеві (Заявникові) відшкодування та вжиття додаткових заходів індивідуального характеру; б) вжиття заходів загального характеру (а саме: вжити заходи, передбачені в рішенні ЄСПЛ про дружнє врегулювання; внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування; забезпечення юридичної експертизи законопроектів; забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики ЄСПЛ - прокурорів, суддів, адвокатів та інших правоохоронних органів; інші заходи, які визначаються з боку Комітету міністрів Ради Європи).

Тобто, під виконанням рішення ЄСПЛ слід розуміти, вжиття державою заходів двох видів: індивідуальних та загального характеру. Індивідуальні заходи, спрямовані на усунення конкретного порушення, визначеного в рішенні ЄСПЛ, а заходи загального характеру, спрямовані на усунення підстави для надходження до ЄСПЛ аналогічних заяв проти України у майбутньому.

Виконання рішень ЄСПЛ має неабияке значення не лише стосовно захисту прав людини в конкретному випадку, але й запроваджує механізми для покращання існуючих механізмів захисту прав людини в цілому. Так, рішення ЄСПЛ приводить не лише до задоволення індивідуального інтересу заявника, але й сприяє задоволенню „глобального” інтересу людини та громадянина, адже крім виплати справедливої сатисфакції (грошового відшкодування на користь заявника) та вжиття додаткових заходів загального характеру, рішення ЄСПЛ вимагає від держави вжиття так званих заходів загального характеру, як

спрямовані на уникнення аналогічних порушень прав і свобод людини в майбутньому.

Таким чином, виконання рішень ЄСПЛ є специфічним правовим інститутом, відмінним від механізмів, передбачених для виконання рішень національних судів, а також для визнання та виконання на території України рішень іноземних судів, іноземних недержаних установ, і в силу міжнародних зобов'язань, передбачених Конвенцією 995_004, наддержавного статусу цього органу, встановлено особливі механізми щодо виконання його рішень[7].

Органом представництва, відповідальним за координацію виконання рішень ЄСПЛ, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 784 від 31 травня 2006 р. «Про заходи реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», визнано Міністерство юстиції України. В той же час, відповідно до п. 1 «Положення про Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини» від 31 травня 2006 р. № 784[8], на Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, покладено повноваження щодо забезпечення представництва України в ЄСПЛ під час розгляду справ про порушення Конвенції (995_004), а також інформування Комітету міністрів Ради Європи про хід виконання рішень.

Тобто, Органом відповідальним за координацію виконання рішень ЄСПЛ, відповідно до Постанови Кабінету міністрів України № 784 від 31 травня 2006 р. «Про заходи реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», визнано Міністерство юстиції України через саме Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини та його Секретаріат.

Література:

1. Конвенція Про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15,](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15)

3. Про виконавче провадження» від 21.04.1999 № 606-XIV : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/606-14/page>
4. Про заходи реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Постанова Кабінету міністрів України № 784 від 31 травня 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-п>
5. Порядок взаємодії Департаменту державної виконавчої служби та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини під час забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання рішень Європейського суду з прав людини : Наказ Мін'юсту України від 23.09.2013 № 1989/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1642-13>
6. Ващенко Л.В. Правові аспекти виконання рішень Європейського Суду з прав людини в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/33982/1/Vashenko_judgment.pdf
7. Коломієць Н. Деякі проблемні аспекти виконання рішень Європейського суду з прав людини, винесених проти України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3252>
8. Положення про Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини»: затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-п>

МИРОВА УГОДА ЯК ФОРМА МЕДІАЦІЇ

Шаповалов Артем Олександрович
студент 2 курсу магістратури, юридичний факультет, Київський
національний університет імені Тараса Шевченка

Мирова угода є одним із найбільш швидких, дешевих і вдалих способів вирішення конфлікту, що виник між сторонами, оскільки такий

спір припиняється за вільним волевиявленням сторін і, як правило, не залишає у них почуття незадоволеності [1, с. 67]. На практиці наявні два види мирових угод: позасудові мирові угоди і судові мирові угоди. Перший вид угоди полягає у тому, що укладається сторонами спору без звернення до суду, і є угодою про вирішення матеріально-правового спору «на взаємовигідних для сторін умовах» [2, с. 518].

Варто зазначити, що поняття мирової угоди відоме досить давно та зустрічається майже у всіх правових системах. Але зміст, який вкладається у це поняття, різниться в залежності від конкретної правової системи та країни, де це явище реалізується. Відмінності можуть стосуватися майже всіх його елементів - починаючи від самої назви і до суб'єкта, об'єкта, процедури та стадії процесу, на яких дозволяється застосування мирової угоди.

Об'єкти мирової угоди зазнають певних варіацій відповідно до законодавства конкретної держави. Так, в Японії мирова угода може укладатися з усіх цивільних та сімейних спорів, в Іспанії обмеження щодо примирення торкаються деяких питань сімейного права, пов'язаних з особистим статусом особи, фінансові питання. Система ж так званого «загального» права надає можливість досягти мирової угоди щодо відшкодування збитків. Суд може приймати мирову угоду без дослідження її справедливості та добросовісності сторін, однак із цього правила існують винятки: зокрема, у США суд повинен обов'язково затвердити договір про врегулювання спірної ситуації за позовами неповнолітніх або недієздатних осіб, кількох осіб, певних довірених осіб тощо. У деяких країнах Західної Європи існує практика внесення факту укладання мирової угоди до протоколів судового засідання. Витяг же з такого протоколу має силу судового рішення та видається на вимогу сторін. Подібна процедура стосується таких країн, як Франція, Іспанія, Нідерланди, подібне правило можна знайти також у законодавстві Японії [4, с. 125, 160, 173].

Головний елемент, а саме: юридичний зміст поняття мирової угоди також не є однаковим у різних країнах. Так, за законодавством деяких держав - це не що інше, як різновид договору, де змістом є фіксація обіцянки виконати певну дію чи відповідно утриматися від певних дій, і характеризується добровільним порядком його виконання. Це, насамперед, стосується Іспанії та Нідерландів. Щодо держав системи

«загального» права, мирова угода також вважається різновидом договору, однак цей договір є зобов'язанням відшкодувати збитки у разі невиконання обумовлених дій.

У таких країнах, як постсоціалістичні держави Європи, Франція чи Японія, а також у деяких інших країнах інститут мирової угоди розглядається як різновид судового рішення, який може бути оспорений у порядку, передбаченому для судових рішень. Наприклад, у Німеччині мирова угода є різновидом виконавчого документа, яку сторони мають право відкликати, керуючись принципом диспозитивності цивільного процесу.

Отже, незважаючи на відносну простоту інституту мирової угоди, можна говорити про досить складну її природу, яку можна вважати подвійною: як угоду між сторонами про завершення спору, наслідки якої необхідно розглядати з точки зору принципів договірної права, та як різновид судового рішення про врегулювання матеріальних правовідносин.

Враховуючи усе вищенаведене, на думку О.О. Гріненко, природа мирової угоди так і залишається подвійною, але з вагомим ухилом до виду судового рішення, яке має бути гарантоване Державною виконавчою службою та Законом України «Про виконавче провадження» [2, с. 519].

Як висновок, можна зазначити, що інститут мирової угоди має за мету прискорення судового розгляду з найменшими втратами для сторін спору, характеризується подвійною природою та є своєрідним показником прозорості та рівня демократизації судового процесу певної держави. І при належному механізмові реалізації цього інституту він може впливати на скорочення часу, ефективність та дієвість судового розгляду [3, с. 11].

Джерела:

1. Гетманцев О.В. Історичні та процесуальні аспекти створення і діяльності мирових судів в Україні / О.В. Гетьманцев // Науковий вісник Чернівецького університету. - 2004. - Вип. 236. Правознавство. - С. 58-62.
2. Подковенко Т.О. Медіація як один з альтернативних способів розв'язання юридичних конфліктів / Т.О. Подковенко // Державо і право. - Вип. 45. - С. 31-38.
3. Презентація канадського проекту досудового вирішення спорів : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://od.dmsu.gov.ua/od/novyny->

upravlinnia/1788-v-odesi-prezentovali-kanadskij-proekt-dosudovogo-virishennya-sporiv

4. Про деякі аспекти медіації у в цивільних і комерційних справах : Директива Європейського парламенту і Ради ЄС від 21.05.2008 р. № 2008/52 : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a95

Науковий керівник: Бевзенко Володимир Михайлович, доктор юридичних наук, професор, в.о. зав. Кафедри адміністративного права, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС

Шаповалов Артем Олександрович

студент 2 курсу магістратури, юридичний факультет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, а також прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин. Медіації може мати місце і за волевиявленням кожного з учасників правовідносин і за відсутності в договорі застереження щодо такого врегулювання спору. Таким чином, обрання певного засобу правового захисту, зокрема й медіації, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує.

Дуже часто суди виступають для сторін є уже крайнім заходом захисту своїх порушених прав, свобод та інтересів. Коли позивач звертається до суду, то він вже дуже розлючений на відповідача та пригнічений виниклою ситуацією. На суд покладаються дуже важкі завдання щодо вирішення спору справедливо, тобто таким чином, щоб обидві сторони залишилися задоволеними прийнятим судом рішенням.

Варто зазначити, що програми медіації і в Україні не є новиною. На теренах Української держави існують та успішно діють Асоціація Груп Медіації України, що складається з Регіональних груп медіації та

Українського центру Порозуміння, які спрямовують свою діяльність на поширення використання медіації в кримінальних спорах та правильність процесу її застосування [3, с. 90].

Медіація - це процедура, сенс якої полягає у врегулюванні з постраждалою стороною в добровільному порядку, майнових або не майнових вимог, без використання судочинства.

З метою з'ясування можливості врегулювання спору, не доводячи його до судового розгляду в адміністративному судочинстві, передбачено проведення попереднього судового засідання. Так, відповідно до ст. 111 КАСУ, попереднє судове засідання проводиться з метою з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду справи або забезпечення всебічного та об'єктивного вирішення справи протягом розумного строку. Для врегулювання спору суд з'ясовує, чи не відмовляється позивач від адміністративного позову, чи не визнає відповідач адміністративний позов, і роз'яснює сторонам можливості щодо примирення (ч. 3 ст. 111 КАСУ).

Якщо сторони не згодні на примирення, то суд використовує попереднє судове засідання з метою визначення, які факти у спорі визнаються сторонами, які потребують доказування та яким шляхом, яких не вистачає доказів, а також вчиняє інші дії, необхідні для підготовки справи до судового розгляду в одному судовому засіданні протягом розумного строку (ч. 4 ст. 111 КАСУ).

Так, ст. 113 КАСУ передбачено право сторін на примирення повністю або частково на основі взаємних поступок за умовою, що примирення сторін може стосуватися лише прав та обов'язків сторін і предмета адміністративного позову [1, с. 84].

Особливістю адміністративного судочинства є те, що однією із сторін у спорах є суб'єкт владних повноважень. Отже, особливістю альтернативного вирішення спорів в адміністративному судочинстві є врегулювання мирним шляхом відносин між державним органом, з одного боку, та з фізичною чи юридичною особою - з іншого.

Під час написання КАСУ за зразок було взято процесуальну структуру Німецького адміністративного судочинства. Тому підходи до впровадження медіації у судочинство України та Німеччини є спільними.

У світі існує декілька можливостей для правового оформлення статусу медіатора. Перша - це здійснення медіації професійними

незалежними медіаторами. Уявляється, що формування професійних медіаторів у такому разі має відбуватися на базі працівників закладів освіти, професійних психологів, адвокатів, а також представників засобів масової інформації. Цей варіант медіації можна здійснювати без внесення змін до чинного законодавства. Це впливає зі змісту ст. 113 КАСУ, яка не обмежує та не регламентує процедуру примирення сторін у частині способу її здійснення. Однак такий варіант має наслідком створення нової професії, обов'язки та гарантії якої мають бути конкретизованими. Недоліком цього механізму на цьому етапі є недостатня кількість професійних медіаторів.

Інша можливість - це судова медіація (здійснюється у суді працівниками суду). Зокрема: або медіатор як суддя, якому надано доручення, здійснює функції частини правосуддя, або медіація є частиною адміністративної діяльності судів. І саме таким шляхом пішов український законодавець у вищезгаданому пілотному проекті.

У разі, коли медіатор є частиною правосуддя і діє як суддя, якому надано доручення, для цього необхідні встановлені законодавством прямі повноваження. У такому разі медіація кваліфікується як інший (додатковий) напрямок судочинства.

Джерела:

1. Бітов А.І. До питання про процесуальні риси адміністративно-судового провадження // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-виклад. складу (м. Одеса, 20-21 квіт. 2012 р.). - О. : Фенікс, 2012. - Т. 2. - С. 62-63.
2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 35-36, № 37. - Ст. 446.
3. Резнікова В.В. Досудове врегулювання господарських спорів : необхідність та шляхи реформування / В.В. Резнікова // Вісник господарського судочинства. - 2012. - № 5. - С. 101-111.

Науковий керівник: Бевзенко Володимир Михайлович, доктор юридичних наук, професор, в.о. зав. Кафедри адміністративного права, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ
ОБ'ЄДНАНЬ РОБОТОДАЦІВ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО
ПАРТНЕРСТВА**

Пікалюк Світлана Станіславівна

*старший викладач кафедри права Луцького інституту розвитку людини
Університету «Україна»*

Туз Юлія Олександрівна

*асистент кафедри права Луцького інституту розвитку людини
Університету «Україна»*

1. Можливість правового захисту інтересів роботодавців забезпечується сукупністю норм, які містяться в КЗпП, Законі України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», інших нормативно-правових актах. Статтею 44 Конституції України закріплено право працюючих на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. Доцільно було б при підготовці змін до Конституції України врахувати зарубіжний законодавчий досвід пострадянських країн і закріпити серед конституційних прав людини і громадянина право на індивідуальні та колективні трудові спори з використанням установлених законом способів їх вирішення, включаючи право на страйк. Відповідно до законодавства України одним з прав об'єднань роботодавців є право наділяти своїх представників повноваженнями на ведення колективних переговорів з підготовки, укладення та зміни угод, брати участь у формуванні та діяльності відповідних комісій з регулювання соціально-трудова відносин, примирних комісій, трудового арбітражу для розгляду і вирішення колективних трудових спорів.

2. Цікавим для нас є досвід зарубіжних країн з метою розгляду механізмів врегулювання соціально-трудова конфліктів і порівняння їх з системою, що склалася в Україні, з тим, щоб мати можливість виділити позитивні риси даного механізму і запропонувати відповідні законодавчі зміни з урахуванням правових та національних особливостей України.

3. Науковці (Лушніков А. М., Лушнікова М. В. 2009 р.) пропонують розрізняти соціально-трудоі спори за предметом: спори про право і спори про інтереси. Примирно-посередницькі та арбітражні процедури використовуються для розгляду спору про право. Спори про інтереси розглядаються, як правило, у примирно-посередницькому порядку. Сутність спору про інтерес (спору щодо встановлення нових умов праці, укладення, зміни колективного договору) полягає в тому, що учасники спору, частіше працівники, звертаються із заявою (проханням) до роботодавця встановити нові умови праці, а роботодавець вправі, але не зобов'язаний за законом це прохання задовольнити. Трудовий спір про інтерес за своєю природою передбачає примирно-посередницькі процедури. Примирно-посередницькі органи розглядають трудовий спір в узгоджувальному порядку за принципом доцільності. Вважаємо можливим приєднатися до цієї точки зору, оскільки подібна класифікація спорів за предметною ознакою говорить про альтернативність механізмів його вирішення, що надає сторонам, що сперечаються право вибору.

4. За Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» трудовий арбітраж, як і примирна комісія, не є постійно діючим органом. За чинним законодавством трудовий арбітраж утворюється з ініціативи однієї зі сторін колективного трудового спору (конфлікту) або незалежного посередника. У проекті Закону України «Про вирішення колективних трудових спорів» збережено статус трудового арбітражу як примирного органу з вирішення спорів про права. Однак змінено порядок утворення трудового арбітражу, його компетенцію, порядок проведення і винесення рішення та ін. За законопроектом (ч. ч. 9, 10 ст. 27) якщо одна зі сторін вважає, що переговори завершено, а трудовий спір про права не вирішено, вона письмово звертається до центрального офісу або територіального відділення НСПП для вирішення трудового спору трудовим арбітражем. Якщо вирішення трудового спору трудовим арбітражем не передбачено у трудовому договорі (контракті), колективному договорі (угоді), сторони можуть укласти для цього арбітражний договір. В іншому випадку вирішення спору про права відбувається в судовому порядку.

**ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Дикань Дарина Ігорівна

*студентка II курсу, Полтавський юридичний коледж Національний
юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Невід'ємною складовою правової системи кожної країни є юридична відповідальність, яка у зовнішньоекономічній діяльності (далі ЗЕД) відіграє значну роль. Але в науковій літературі немає єдиної думки з приводу визначення видів відповідальності суб'єктів господарювання за правопорушення у сфері ЗЕД.

Особливостям господарської відповідальності за порушення законодавства суб'єктами ЗЕД присвячено багато робіт таких авторів, як: А. Шпомер, Н. Шевченко, В. Мілаш, Н. Ненюк, Т. Шаталова, Д. Минюк, В. Луць, В. Марченко, Д. Лук'янець, Т. Корнева, Е. Косяк, І Катеренчук та ін. [4, с. 6].

Загалом, під юридичною відповідальністю розуміється застосування до правопорушника передбачених санкцією юридичної норми заходів державного примусу, що виражаються в позбавленні особистого, організаційного чи майнового характеру [3, с. 10].

З 16.04.1991 року в нашій державі діє Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” № 959-ХІІ, який в ст. 33 визначає загальні засади відповідальності, види та форми відповідальності суб'єктів ЗЕД, зокрема майнову та кримінальну.

Майнова відповідальність застосовується у формі матеріального відшкодування прямих, непрямих збитків, упущеної вигоди, матеріального відшкодування моральної шкоди, а також застосування майнових санкцій. Має місце, якщо застосування санкцій призводить до матеріальних втрат, які є обов'язковим засобом примусу суб'єкта ЗЕД державою згідно із законом. Стаття 235 Господарського кодексу України (далі ГК України) визначає, що за порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин можуть застосовуватися оперативно-господарські санкції – заходи

оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку. До складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення дана стаття ГК України включає: вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна; додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів), понесені стороною, яка зазнала збитків, внаслідок порушення зобов'язання другою стороною та ін. Варто зазначити, що всі перелічені у ст. 225 ГК збитки, які підлягають відшкодуванню, застосовуються як майнові санкції.

Господарські санкції мають ряд особливостей, а саме:

- вони є способом впливу держави або сторони за договором на регулювання економічних відносин у державі;
- вони є засобом примусу держави або сторони за договором і застосовується на основі закону, договору, рішення суду;
- передбачають додаткові витрати матеріальних коштів господарюючого суб'єкта, який порушив господарські зобов'язання;
- застосовуються невідворотно лише у випадку, коли державний орган зобов'язаний застосувати відповідальність і не має права від цього відмовитися, що не стосується оперативно-господарських санкцій за договором.

Аналізуючи вищевказані особливості, необхідно виокремити ще одну форму відповідальності у ЗЕД як організаційно-правову. Потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі. Загальним принципом цієї відповідальності є державна забезпеченість застосування передбачених законом майнових або інших господарських санкцій.

Поєднання майнових та організаційно-правових форм відповідальності за правопорушення господарського законодавства суб'єктами ЗЕД є господарським видом відповідальності. Отож, для повноти правового регулювання замість “майнової” слід визначати “господарсько-правову” форму відповідальності у ЗЕД.

Слід розмежовувати правопорушення у сфері ЗЕД від злочинів, у сфері господарської діяльності, за які передбачено кримінальну відповідальність. Адже, перелік злочинів за які передбачається

кримінальна відповідальність є вичерпним, на відміну від інших правопорушень у ЗЕД. Засоби кримінальної відповідальності застосовуються за злочини, передбачені такими статтями як 199, 205, 206, 209, 223-1, 223-2, 232-1 Кримінального кодексу України. Протиправні дії вважатимуться злочинами у зовнішньоекономічній сфері, якщо їх здійснюватимуть суб'єкти ЗЕД, тобто фізична особа – СПД, або посадова особа підприємства, яка здійснює зовнішньоекономічну операцію.

На підставі викладеного вище, ми вважаємо, що майнова та кримінальні відповідальність мають велике теоретичне та практичне значення для правового регулювання ЗЕД. Однак, з огляду на те, що стрижневою галуззю законодавства, яка регулює ЗЕД є господарське законодавство, крім майнової форми відповідальності суб'єктів ЗЕД, має бути організаційно-правова, що вже знайшла своє закріплення у ГК України. Для успішної та ефективної зовнішньоекономічної діяльності, запобіганню порушень при здійсненні зовнішньоекономічних зв'язків варто провести конкретизацію відповідальності у даній сфері.

Література:

1. Господарський кодекс України 16.01.2003 № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 418
2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України № 959-XII від 16.04.1991 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377.
3. Березіна О. В. Щодо визначення поняття юридичної відповідальності / О. В Березіна // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Донецьк, 12 червня 2008 року. – Донецьк: ДонУЕП, 2008.
4. Шпомер А. Особливості господарської діяльності у сфері економіки / А. Шпомер // Підприємство, господарство і право. – 2002. – №6. – С. 254

Науковий керівник: Шеховцова Ольга Ігорівна, викладач Полтавського юридичного коледжу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ІНСТИТУТ КОМЕРЦІЙНОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ДЕЯКИХ ІНШИХ КРАЇНАХ (ОКРЕМІ ПИТАННЯ)

Потудінська Олена Валентинівна

*старший викладач, Міжрегіональна Академія управління персоналом,
Одеський інститут, кафедра права*

Комерційне посередництво є одним з найважливіших інститутом господарського законодавства України.[1, с.14] Поняття комерційного посередництва міститься в ст.295 Господарському кодексі України. Як випливає зі змісту цієї статті, комерційне посередництво визначається як агентська діяльність. Разом з тим, назва глави 31 ЦК України, в якій міститься ст.295, називає комерційне посередництво як агентські відносини у сфері господарювання. Таким чином, комерційне посередництво в одному випадку визначається як діяльність, в іншому - як відносини. Вважаю, що це термінологічна неточність, яка потребує законодавчого уточнення. Крім того, у чинному господарському та цивільному законодавству простежується зв'язок понять «посередництво» і «представництво», «комерційне посередництво» і «комерційне представництво».

Вважаю, що комерційне посередництво необхідно розглядає як комплексний інститут, в якому поєднуються риси, як посередництва, так і представництва.

У законодавстві інших країн (Росії, Білорусі, Молдови) також є інститути комерційного посередництва і комерційного представництва. Так, в Цивільному кодексі Російської Федерації є ст.184 «Комерційне представництво», однак законодавчої дефініції вона не містить, мова в ній йде тільки про комерційні представників. Немає в законодавстві Російської Федерації легітимного визначення комерційного посередництва, є лише згадка про комерційні посередниках (п.2 ст. 182 ЦК РФ). «Комерційне представництво» за ст.185 Цивільного кодексу Республіки Білорусь також не дає детального визначення комерційного представництва, але розкриває поняття комерційного представника. Відносини комерційного посередництва законодавством Білорусі не врегульовані. Глава XXII Цивільного кодексу Республіки Молдова описує різні види посередництва (в т.ч. і торгове посередництво). Однак

конкретного визначення «посередництва» в кодексі немає, поняття «комерційне посередництво» також відсутня.

Слід казати, що поняття комерційного посередництва і комерційного представництва пов'язані з системою права. У країнах романо-германської системи права комерційне посередництво пов'язане з укладанням угод між зацікавленими особами. Інститут представництва (договірне і законне) регулюється нормами цивільних кодексів. В англо-американському праві представництво регулюється нормами прецедентного права і судової практики. [2, с.94]

Законодавче врегулювання інституту комерційного посередництва в різних країнах відбувається по-різному. Однак в цілому в світі відбуваються інтеграційні процеси, спостерігається тенденція до зближення та уніфікації правових норм, що регламентують господарську діяльність у різних державах. [3, с.64]

Література:

1. Юлдашев А.Х. Регуляторна політика як засіб вдосконалення господарського законодавства : монографія / О. Х. Юлдашев. – К. : МАУП, 2006. – 302 с.
2. Шимон С. І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн / С. І. Шимон. – К. – 2006. – 220с.
3. Муравйов В.І. Гармонізація законодавства як феномен європейської інтеграції // Український правовий часопис. - 2003.- № 2.- 89с.

ЗМІСТ

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

Станько Ірина Ярославівна ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ПРАВА У
ВСТАНОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА.....3

Фтоян Ані Меружанівна ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ
НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....9

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

Аббасов Ельмір Гасанзаде, Жукорська Ярина Михайлівна ПРАВОВИЙ
СТАТУС МВФ.....12

Базалицький Ігор В'ячеславович ДОБРОВІЛЬНЕ ОБ'ЄДНАННЯ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД – ПОЗИТИВНІ ЗМІНИ У СФЕРІ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ.....16

Белічко Дарина Андріївна ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО
ДОСВІДУ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ.....21

Кравчина Ірина Борисівна ЩОДО ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ
РОЗБІЖНОСТЕЙ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ПРАВА ОСОБИ НА
НЕВТРУЧАННЯ В ЇЇ ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ.....26

Мальцев Вадим Віталійович ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ
ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ГОЛОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....28

Рязанцева Наталія Олександрівна, Попов Анатолій Андрійович ЩОДО
ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ ВИКОНАННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ РІШЕНЬ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....32

<i>Ставнійчук Анастасія Петрівна</i> ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ РЕФЕРЕНДУМІВ.....	34
--	----

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Криминологія. Кримінально-виконавче право**

<i>Bohatyrova Maryna Oleksandrivna</i> CRIMES AGAINST FREEDOM, HONOR AND DIGNITY.....	39
---	----

<i>Діденко Євгеній Володимирович</i> ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАХИСНИКА ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ.....	40
---	----

<i>Карпов Никифор Семенович, Федоренко Вікторія Василівна</i> ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАКРІПЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	44
---	----

<i>Кравчук Тетяна Олександрівна</i> ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА ТА ЙОГО ДОКАЗОВЕ ЗНАЧЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	51
---	----

<i>Татаріна Ольга Юрійівна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНОЛОГІЧНУ ХАРАКТЕРИСТИКУ УЧАСНИКІВ ОРГАНІЗОВАНОЇ ГРУПИ, ЩО ВЧИНЯЄ НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ АВТОТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ.....	55
--	----

<i>Товтин Світлана Вікторівна</i> СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СКЕЛЕТОВАНОГО АБО РОЗЧЛЕНОВАНОГО ТРУПА, З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНО ЗНАЧИМОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЙОГО ВІК.....	58
--	----

Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Муніципальне право

<i>Грушевський Віталій Анатолійович</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	61
<i>Коцан Володимир Ярославович</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОВЕРНЕННЯ СПЛАЧЕНОГО СУДОВОГО ЗБОРУ НА СТАДІЇ КАСАЦІЙНОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВИ.....	63
<i>Стукаленко Віктор Авксентійович</i> ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПРАВОВИХ ПІДСТАВ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	67
<i>Шаповалов Артем Олександрович</i> МИРОВА УГОДА ЯК ФОРМА МЕДІАЦІЇ.....	70
<i>Шаповалов Артем Олександрович</i> ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС.....	73

Трудове право та право соціального забезпечення

<i>Пікалюк Світлана Станіславівна, Туз Юлія Олександрівна</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ОБ'ЄДНАНЬ РОБОТОДАЦІВ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	76
---	----

Господарське право. Господарське процесуальне право

<i>Дикань Дарина Ігорівна</i> ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	78
--	----

Потудінська Олена Валентинівна ІНСТИТУТ КОМЕРЦІЙНОГО
ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ДЕЯКИХ ІНШИХ КРАЇНАХ
(ОКРЕМІ ПИТАННЯ).....81

Підписано до друку 31.05.2016
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 60 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net

